

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA BIOTECHNICKÝCH ÚPRAV
KRAJINY

SPRÁVNÍ A TRESTNÍ SANKCE
V OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO
PROSTŘEDÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: PROF. ING. PETR SKLENIČKA, CSC.

Diplomant: Bc. Jana Křelinová

2013

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, pod vedením prof. Ing. Petra Skleničky, CSc., a uvedla jsem všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem ve své práci čerpala.“

V Poděbradech 13. 4. 2013

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce prof. Ing. Petru Skleničkovi, CSc., který mi umožnil zpracovat mnou vybrané téma a po celou dobu práce mi byl nápomocen odbornou radou a cennými připomínkami.

V Poděbradech 13. 4. 2013

ABSTRAKT

Tato práce se věnuje právu životního prostředí v České republice a je zaměřena na poznání problematiky ukládání trestních a správních sankcí. Jejím cílem bylo především vyhodnocení trendů v oblasti ukládání sankcí v letech 2008-2011 a porovnání trestních sankcí se správními.

Za tímto účelem byla tabulkově zpracována statistická data o trestních sankcích Ministerstva spravedlnosti České republiky a data o správních sankcích, uložených Českou inspekcí životního prostředí. Komparací těchto dat bylo zjištěno, že vývoj počtu uložených sankcí v oblasti trestní i správní je relativně konstantní, s mírně klesající tendencí. Zároveň se projevil propastný rozdíl v počtu vedených řízení i uložených sankcí v oblasti trestní a v oblasti správní. Převážná většina protiprávních jednání proti životnímu prostředí byla postížena jako správní delikt a byly ukládány i velmi vysoké pokuty, zatímco trestní řízení bylo vedeno jen v malém procentu případů a rovněž sankce byly voleny mírné. Nastolená otázka optimální výše ukládané sankce zůstala bez uspokojivé odpovědi, neboť názory odborníků nejsou jednotné.

V oblasti trestních sankcí nebyla zaznamenána výrazná změna v počtech úspěšně odsouzených a sankcionovaných trestných činů proti životnímu prostředí ani v letech 2010 a 2011, tedy po zavedení nového trestního zákoníku, který environmentální trestné činy sjednotil do Hlavy VIII a jejich paragrafové znění podstatně zpřesnil a rozšířil.

Diplomová práce dále seznamuje s některými změnami v právní úpravě environmentálních trestných činů a pojednává o možném střetu odpovědnosti za trestné činy a správní delikty.

V práci je také popsána struktura orgánů, kompetentních k ukládání správních a trestních sankcí.

Klíčová slova

trestní sankce, správní sankce, životní prostředí, správní právo, trestní právo

THE ABSTRACT

This thesis deals with the law and environment in the Czech republic and is focused on knowledge of the issue of imposing criminal and administrative sanctions. Its goal was mainly trends evaluation in the area of imposing sanctions in the years 2008-2011 and comparison criminal sanctions with administrative sanctions.

For this purpose it was processed the statistical data to the table about criminal sanctions of the Ministry of Justice of the Czech Republic and administrative sanctions data imposed by Czech Environmental Inspectorate. By comparison of these data was found out development of number of imposed sanctions in the area of the criminal and administrative law is relatively constant with mildly decreasing tendency. Simultaneously Currently the huge difference showed between in number of led proceedings and imposed sanctions in the penal area and in the administrative area. The major part of the illegal action against the environment became the administrative offense and the high fines were imposed while the criminal proceeding was done only in a tiny percentage and the sanctions were likewise imposed modest. The given question of the level of the imposed sanction remained without a satisfactory answer because expertss' opinions are not united.

In the area of the criminal sanctions no significant change in the area of the successfully condemned and sanctioned criminal acts was detected not even in the years 2010 and 2011 so after the introduction of the new criminal code that unified the environmental criminal acts to the Chapter VIII and significantly specified and extended their articulated wording.

The thesis also familiarizes some changes in the legal regulations of the environmental criminal acts and deals with the possible clash of the responsibility for the criminal acts and administrative offenses.

Besides my thesis describes the structure of authorities that are authorized for imposing the administrative and penal sanctions.

Keywords

penal sanction, administrative sanction, environment, administrative law, criminal law

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. CÍLE	9
3. METODIKA	10
4. REŠERŠE	11
4.1. Výklad pojmů	11
4.2. Nástroje ochrany životního prostředí	13
4.3. Složky ochrany přírody	16
4.3.1. Ochrana ovzduší	16
4.3.2. Ochrana vody	18
4.3.3. Ochrana půdy	19
4.3.4. Ochrana lesa	21
4.3.5. Ochrana přírody a krajiny	22
4.3.6. Ochrana v odpadovém hospodářství	24
4.4. Orgány péče o životní prostředí	25
4.4.1. Ústřední orgán péče – Ministerstvo životního prostředí	25
4.4.2. Ministerstvo zemědělství	28
4.4.3. Česká inspekce životního prostředí	28
4.4.4. Státní fond životního prostředí	30
4.4.5. Obecní úřady	30
4.4.6. Krajské úřady	31
4.4.7. Správy NP a CHKO	31
4.5. Orgány činné v trestním řízení	31
4.6. Trestně právní odpovědnost	32
4.6.1. Sankce trestní	40

4.6.2. Zhodnocení trestněprávní úpravy	42
4.6.3. Trestněprávní komunitární úprava	43
4.6.4. Platná komunitární úprava	44
4.7. Správněprávní odpovědnost	45
4.7.1. Sankce správní.....	47
4.7.2. Přestupky	51
4.7.3. Jiné správní delikty.....	56
4.7.4. Zhodnocení správněprávní úpravy	60
4.8. Kolize trestního a správního práva na úseku ochrany životního prostředí	62
5. VÝSLEDKY	65
5.1. Vývoj ukládání sankcí trestněprávní rovině.....	65
5.2. Vývoj ukládání správních sankcí Českou inspekci životního prostředí.....	75
5.3. Příklady z aplikační praxe ČIŽP	77
6. DISKUSE	81
7. ZÁVĚR.....	84

1. ÚVOD

Základním stavebním kamenem této práce je myšlenka ochrany životního prostředí. S pojmem životní prostředí je možné se setkat stále častěji právě v souvislosti s naléhavou potřebou jeho ochrany. Po dlouhých staletích upozadování volá životní prostředí po intenzivním ochranném zásahu, neboť teprve v posledních desetiletích na lidstvo začaly dopadat důsledky jeho činností. Na životní prostředí v minulosti nebyl brán ohled a jeho kvalita byla považována za samozřejmost. V současné době, více než kdy jindy, vyvstává potřeba prevence vzniku škod na životním prostředí a náprava impaktů znečištění.

Vznik práva životního prostředí se datuje do 50. let minulého století. V té době však právo upravovalo pouze jednotlivé složky životního prostředí (ochrana půdy, ovzduší, vody, přírody a další). Postupně vznikala horizontální, neboli průřezová, právní úprava, přičemž jejím předmětem je celá oblast životního prostředí a především nástroje jeho ochrany – integrovaná ochrana životního prostředí, právo na informace, označování výrobků, posuzování vlivů na životní prostředí, apod. V sedmdesátých letech 20. století se již právní ochrana životního prostředí objevovala v pramenech evropského komunitárního i mezinárodního práva zcela cíleně (Damohorský, 2003).

Právo životního prostředí je v současné době považováno za samostatný právní obor na vnitrostátní i mezinárodní úrovni. Ve vyspělých státech lze pozorovat příklon k přijímání komplexních zákonů, jež shrnují celou právní úpravu ochrany životního prostředí do jednoho předpisu, často kodexové povahy.

Právo má zásadní význam jako administrativní nástroj řízení ochrany životního prostředí. Jedná se o systém příkazů, zákazů a dovolení, jimiž je regulováno především chování uživatelů a znečišťovatelů přírodních zdrojů. Kontrolní a sankční kompetence orgánů veřejné správy jsou součástí právní úpravy a patří do kategorie nástrojů administrativního řízení. Právo však působí i tam, kde environmentální politika používá nástroje tzv. nepřímého řízení, a to nástrojů ekonomických, podnikového řízení ochrany životního prostředí (www.enviwiki.cz).

Právo v ochraně životního prostředí si klade za cíl úpravu chování člověka ve vztahu k prostředí. Základním požadavkem práva při ochraně životního prostředí je trvale udržitelný rozvoj, tedy takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů (Damohorský, 2010).

2. CÍLE

Tato práce si klade za cíl seznámit s některými změnami v právní úpravě odpovědnosti za trestné činy proti životnímu prostředí. Bude pojednáno o možném střetu odpovědnosti za trestné činy a správní delikty, zmíněny budou některé aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Rovněž bude zadokumentován poslední vývoj v počtech ukládání sankcí a vyhodnoceny aktuální trendy. Nastolena bude i otázka optimální výše uložené sankce. Popsána bude struktura orgánů, kompetentních k ukládání trestních a správních sankcí.

Obecným cílem této práce je přispět k poznání problematiky ukládání sankcí k ochraně životního prostředí v rovině trestně i správněprávní. S ohledem na to, že není v možnostech práce obsáhnout a detailně rozebrat všechny trestné činy proti životnímu prostředí, přestupky a jiné správní delikty, zaměří se především na činnost České inspekce životního prostředí, jakožto odborného orgánu státní správy, který je pověřen dozorem nad respektováním zákonných norem v oblasti životního prostředí a zároveň dohlíží na dodržování závazných rozhodnutí správních orgánů v oblasti životního prostředí.

Konkrétním cílem je popis vývoje sankcionování Českou inspekcí životního prostředí v posledních letech a nalezení a popsání nejčastějších druhů sankcí za porušení povinností, s uvedením příkladů z praxe ČIŽP.

Při zpracování diplomové práce bude jako zdroj informací použita především relevantní literatura a odborné články k tématu práce, platná právní úprava a internetové zdroje.

3. METODIKA

Diplomová práce je zaměřena na trestní a správní sankce v oblasti ochrany životního prostředí v České republice a je zpracována především za použití metod, typických pro právo a právní vědu. Jedná se zejména o metodu deskripce, analýzy, logické metody vědecké práce, výrazně menším rozsahem je potom zastoupena právní komparatistika.

Metoda deskripce a logického výkladu je využita v celém svém komplexu, zejména při studiu trestněprávní a správněprávní úpravy deliktů proti životnímu prostředí.

Použití právní analýzy, jako uvažování o právu, se prolíná celou prací, zejména částmi, které vyhodnocují jednotlivé právní úpravy, analýza je následně využita pro argumentaci.

Využita je rovněž metoda právní komparatistiky, a to mikrokomparatistika, která srovnává jednotlivé právní instituty, jež je možno aplikovat na konkrétní spáchané činy proti životnímu prostředí.

Tabulkový přehled k vývoji trestních a správních sankcí byl zpracován pomocí programu EXCEL.

Všechny právní předpisy či jejich jednotlivá ustanovení, citovaná v této práci se rozumí "ve znění pozdějších předpisů", a to ke dni 1. února 2013.

4. REŠERŠE

4.1. Výklad pojmů

Na úvod je nezbytné vymezit základní pojmy, a sice přestupek, jiný správní delikt, trestný čin, životní prostředí, právo životního prostředí a právní odpovědnost v právu životního prostředí.

Podle § 2 odst. 1 zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích (dále jen přestupkový zákon), je přestupkem „zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin“.

Jako jiný správní delikt je označována obdoba přestupku v případě, že delikventem je právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba. Právní úprava však není s úpravou přestupků shodná, chybí jim společný procesní základ a pachatelům nejsou zajištěna taková procesní práva, jaká příslušejí přestupcům. V minulosti se tato skutečnost stala předmětem pozornosti Ústavního soudu, především v případech rozhodování finančních úřadů. Pokuta jako sankce za jiný správní delikt má horní hranici zpravidla několikanásobně vyšší než u odpovídajícího přestupku (Hendrych, 2009).

Podle § 13 zák. č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku (dále jen tr. z.), je trestným činem „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti“. Ust. § 14 tr.z. stanoví, že „trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let“.

Podle § 2 zák. č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, je „životním prostředím vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie“.

Právo životního prostředí obsahuje soubor právních norem a institutů, které regulují společenské vztahy související s péčí o životní prostředí, tj. s ochranou a reprodukcí hmotných částí (složek) životního prostředí (Pekárek et Jančářová, 2002).

Odpovědností v právu životního prostředí rozumíme obě kategorie právní odpovědnosti, a to odpovědnost za zavinění - subjektivní a odpovědnost za následek - objektivní. Výhradně v právu životního prostředí se pak uplatňuje odpovědnost za ekologickou újmu, ale rovněž další druhy právní odpovědnosti z různých právních oborů, jako je odpovědnost za škodu, delikt ní odpovědnost ve správněprávní i trestněprávní rovině.

V mezích práva životního prostředí se jednotlivé odpovědnostní vztahy se nemusí uplatňovat jen samostatně, ale mohou se uskutečnit společně (s výjimkou odpovědnosti za trestný čin a odpovědnosti za přestupek).

System českého práva životního prostředí obsahuje tyto složky (www.enviwiki.cz):

- ústavní základy ochrany životního prostředí (zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky)
- horizontální právní předpisy
 - zákon o životním prostředí (zákon. č. 17/1992 Sb. o životním prostředí)
 - právo na informace o životním prostředí (zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí)
 - posuzování vlivů projektů a koncepcí na životní prostředí (zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí)
 - integrovaná ochrana životního prostředí (zákon č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci)
 - územní plánování (zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu)
- předpisy upravující ochranu složek ŽP
 - ochrana ovzduší (zákon č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší)
 - ochrana vod (zákon č. 254/2001 Sb. o vodách)
 - ochrana zemědělské půdy (zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu)

- ochrana přírody a krajiny (zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny)
 - ochrana lesa (zákon č. 289/1995 Sb. o lesích)
- předpisy upravující ochranu před zdroji ohrožení
- nakládání s odpady (zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech)
 - nakládání s chemickými látkami a geneticky modifikovanými organismy (zákon č. 350/2011 Sb. o chemických látkách a chemických směsích, zákon č. 78/2004 Sb. o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty)
 - ochrana před závažnými haváriemi (zákon č. 59/2006 Sb. o prevenci závažných havárií)
 - ochrana před neionizujícím zářením (zákon č. 1/2008 Sb. o ochraně zdraví před neionizujícím zářením)

4.2.Nástroje ochrany životního prostředí

Než se zaměřím na samotné jádro práce, považuji za nezbytné představit nástroje na ochranu životního prostředí, jimiž disponuje politika životního prostředí, a které můžeme rozdělit do několika skupin. Jsou to (www.cenia.cz):

- administrativní, neboli normativní, nástroje, jejichž princip je založen na donucovací pravomoci orgánů státní správy, které prostřednictvím těchto nástrojů přímo ovlivňují chování znečišťovatelů. Mohou mít formu zákazu, příkazu či omezení, které vyplývá přímo ze zákona či z rozhodnutí úřadu, patří sem i povolení a souhlasy úřadů k činnostem, ohrožujícím životní prostředí, včetně rozhodnutí, vyplývajících z posouzení vlivu připravovaných projektů na životní prostředí, limity na vypouštěné znečištění a technologické či výrobní standardy a normy,
- ekonomické nástroje, které působí na chování znečišťovatelů nepřímo prostřednictvím trhu, a které rozdělujeme podle principu fungování na 1) nástroje, fungující na principu převedení externích nákladů do nákladů původce (např. poplatky či daně), a na 2) nástroje, představující příspěvky k nákladům na zamezení znečištění životního prostředí (např. dotace či daňové

úlevy). Nástroje internalizace negativních externalit mají za cíl zvýšit náklady původců znečištění o externě způsobené náklady, jež původce působí ostatním subjektům. Znečišťovatel je tímto způsobem nucen uvažovat o všech jím způsobených nákladech, tedy nikoli jen o nákladech, které nese on sám, ale i o těch, které v důsledku jeho činnosti nesou jiné subjekty. Z tohoto důvodu potom omezí svou činnost, a tím i sníží množství jím způsobeného znečištění životního prostředí na celospolečensky optimální úroveň. Mezi nástroje tohoto typu patří nejen daně, pokuty a poplatky, ale také platby za nakoupená obchodovatelná práva na znečištění či platby na kompenzaci způsobených škod na životním prostředí. Od veřejných institucí, neziskových organizací i ze soukromé sféry, může původce znečištění získat formou dotací, zvýhodněných úvěrů, záruk za úvěry, daňových zvýhodnění apod., příspěvky na zamezení znečištění,

- dobrovolné nástroje, umožňující subjektům vzít na sebe při výkonu podnikové činnosti závazek šetrnějšího přístupu k životnímu prostředí, než vyžadují právní normy. Mezi tento typ nástrojů patří ekoznačení, systémy environmentálního řízení podniku, čistší produkce, posuzování životního cyklu výrobku, environmentální účetnictví, dobrovolné dohody a další,
- informační nástroje, kdy do této skupiny řadíme nástroje informativního charakteru, jako je Integrovaný registr znečišťování a rovněž nástroje výchovně-vzdělávacího charakteru,
- organizační a institucionální nástroje, kdy se jedná o systém právních norem a koncepčních dokumentů, uplatňovaných v ochraně životního prostředí. Tyto nástroje tvoří dlouhodobý rámec ochrany životního prostředí a v podstatě zaštiťují všechny ostatní výše vyjmenované nástroje. Systém ochrany životního prostředí vymezují koncepce, programy, strategie a další dokumenty. Patří sem například Státní politika životního prostředí, jež zastřešuje další koncepční rámce v oblasti životního prostředí a je zaměřena výhradně na ochranu životního prostředí, ale prvky environmentální politiky mohou být obsaženy také v koncepčních dokumentech s širším zaměřením, jako jsou koncepce

a strategie z oblasti zemědělství, energetiky, rozvoje průmyslu, což je výsledkem integrace ochrany životního prostředí do ostatních politik.

- právní nástroje, neboli soustava platných právních norem. Z platných právních norem potom vycházejí všechny ekonomické, administrativní a jiné nástroje, které se v praxi uplatňují, přestože podle některých ekonomických teorií je právo pouze rámcem ekonomických činností a jeho označení jako „nástroje“ tedy není na místě. Ale právě z důvodu tohoto výjimečného postavení jsou právní nástroje vymezovány jako samostatná skupina nástrojů politiky životního prostředí.

Politickým nástrojem, který ve vztahu k životnímu prostředí limituje výrobu, jsou nejen zákonné normy, ale rovněž ekologické daně. Daně však vedou k vyšším investicím firem a tím pádem k nižším ziskům. To bylo potvrzeno v modelu diferenční hry s otevřenou smyčkou strategií (Feenstra et al. 2001). Závěrem jejich zjištění je, že pokud jsou firmy oproštěny od daní, jsou ochotny více investovat do technologií na ochranu životního prostředí. Daně jsou však výhodnější než normy pro nízké sazby odpisů a slevy pro nízké investiční náklady a vysokou produktivitu kapitálu (Feenstra et al. 2001).

Zpřísnění podmínek ochrany životního prostředí tedy může způsobit podstatné zvýšení nákladů podniků, což v následném období vede k omezení produkce a investičních aktivit, a to i v národním měřítku. Firmy navíc běžně přeceňují své náklady na snižování emisí a jejich ekonomické zatížení se potom zdá být vyšší, než ve skutečnosti je. Nicméně, zejména v závislosti na výši nákladů na snižování emisí, může být optimální upravit i výši sankcí za porušení povinností. Snaha zavést přísnější předpisy než stávající, může vést ke zvýšení úrovně znečištění v případě, že stát nemůže kontrolovat činnost firem a dodržování předpisů (Bontems et Bourgeon, 2005). Již Baron (1985) tvrdil, že optimální daňové schéma v případě ekologických daní má za následek snížení úrovně znečištění, a to v případě, pokud neúměrně nezvýší firemní náklady na snižování emisí.

Zmíněné zpřísnění podmínek ochrany životního prostředí negativně působí také na konkurenceschopnost podniků v mezinárodním měřítku, zejména v případě, kdy ostatní státy nezavedly podobně přísná environmentální opatření. Mezi krátkodobé negativní aspekty omezování produkce v zájmu ochrany životního

prostředí patří vyšší nezaměstnanost v regulovaných odvětvích a rovněž nižší výnosy veřejných rozpočtů z daní. V dlouhodobém aspektu však dochází k pozitivnímu rozvoji environmentálně šetrnějšího podnikání. To následně vede ke zvyšování produkce, investic a dále k opětovnému zrychlení ekonomického růstu. K získání konkurenceschopnosti na tuzemských i zahraničních trzích může vést právě zaměření podniků na ekologicky šetrnější výrobky, služby a technologie a s rozvojem výroby environmentálně šetrných produktů vznikají nové pracovní příležitosti (www.cenia.cz).

4.3.Složky ochrany přírody

4.3.1. Ochrana ovzduší

Mezi základní složky ochrany životního prostředí bezesporu patří ochrana ovzduší. Ovzduší je, jakožto plynný obal Země, nezbytným předpokladem výskytu života na Zemi. Atmosféra je směsí plynů a skládá se ze 78% dusíku, 21% kyslíku, vodních par, drobných tuhých částic a plynů, jako jsou argon, oxid uhličitý, neon, hélium, metan a jiné). Globální problémy, jako je skleníkový efekt s oteplováním planety a změnami klimatu, jsou způsobeny znečištěním ovzduší nadměrným vnášením škodlivých látek do přirozené skladby atmosféry. Dalším důsledkem znečištěného ovzduší jsou kyselé deště, které mají za následek kontaminaci vod a půdy a následné odumírání lesů. Znečišťující látky jsou do ovzduší uvolňovány nejen z antropogenních zdrojů (produkty člověka), ale jsou i původu přírodního – jako jsou prachové částičky, pylová zrna apod. (www.meteocentrum.cz). Škodlivé látky, které znečišťují ovzduší nejsou limitovány hranicemi obcí, regionů, států ani kontinentů a šíří se rychle a snadno na dlouhé vzdálenosti. Právě proto je důležitá důsledná prevence a rychlá náprava již vzniklých škod.

Podle zákona č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší (dále jen zák. o ochraně ovzduší), se ochranou ovzduší rozumí předcházení znečišťování ovzduší a snižování úrovně znečišťování tak, „aby byla omezena rizika pro lidské zdraví, způsobená znečištěním ovzduší, snížení zátěže životního prostředí látkami, vnášenými do ovzduší a poškozujícími ekosystémy a vytvoření předpokladů pro regeneraci složek životního prostředí, postižených v důsledku znečištění ovzduší. Pod pojmem ovzduší tento zákon rozumí vnější ovzduší v troposféře“.

V § 23 zák. o ochraně ovzduší jsou definovány přestupky na poli ochrany ovzduší a v § 25 jiné správní delikty a stanoveny pokuty. Pokuty vybírá a vymáhá celní úřad. Dle § 27 zák. o ochraně ovzduší vykonávají správní činnosti na úseku ochrany ovzduší v rámci sdílených pravomocí Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zdravotnictví, Česká inspekce životního prostředí, Česká obchodní inspekce, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, celní úřady a Ministerstvo zemědělství. Na území vojenských újezdů tuto činnost vykonávají újezdní úřady a Ministerstvo obrany.

Ozon (O₃) je tvořen třemi atomy kyslíku, rozptýlenými v ozonové vrstvě, která se nachází 10-50 km nad zemským povrchem a tvoří ochranný štít Země před ultrafialovým slunečním zářením, které je pro živé organizmy na Zemi nebezpečné. Molekuly ozonu jsou však postupně rozkládány chlorfluoruhlodivky, neboli freony a halony, čímž dochází k narušování a ztenčování ochranné ozonové vrstvy. Tento globální problém je v současné době jednou z ožehavých otázek, které je třeba neprodleně a razantně řešit.

Jedním z cílů právní úpravy na úseku ochrany ovzduší je ochrana ozonové vrstvy, upravená v zák. č. 73/2012 Sb. o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, a o fluorovaných skleníkových plynech, který stanovuje práva a povinnosti osob a působnost správních úřadů při ochraně ozonové vrstvy Země a klimatického systému Země před nepříznivými účinky regulovaných látek a fluorovaných skleníkových plynů. V § 15 zák. č. 73/2012 Sb. jsou popsány přestupky na úseku ochrany ozonové vrstvy a v § 16 jiné správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob a stanoveny pokuty, které vybírá a vymáhá ČIŽP. Výkonem státní správy § 21 zák. č. 73/2012 Sb. pověřuje MŽP, ČIŽP, Česká obchodní inspekce a celní úřady. Vyhláška č. 257/2012 Sb., o předcházení emisím látek, které poškozují ozonovou vrstvu a fluorovaných skleníkových plynů, je prováděcím předpisem k zákonu č. 73/2012 Sb.

Rámcová směrnice 2008/50/ES o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu a směrnice 2010/75/EU o průmyslových emisích patří mezi podklady, ze kterých vyplývá řada povinností v oblasti ochrany ovzduší v České republice.

Na úseku ochrany ozonové vrstvy Země je v ČR závazné nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 842/2006 ze dne 17. května 2006 o některých fluorovaných skleníkových plynech a dále nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES)

č. 1005/2009 ze dne 16. září 2010 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, v platném znění.

4.3.2. Ochrana vody

Další důležitou složkou životního prostředí je voda, bez které by nebyl život na Zemi a jejíž kvalita je předpokladem další existence. Vodu potřebuje k životu nejen člověk, ale každý živý organismus. Lidské tělo obsahuje 70% vody, v případě některých rostlin je to až 90%. Voda je spjata i s dalšími složkami životního prostředí, především prochází půdou a ovzduším v rámci přirozeného cyklu. Lidé vodu využívají ve všech odvětvích lidské činnosti a rozsah i způsob jejího využití stále narůstá. Zdroje vody však nejsou neomezené, o mnoho kvalit přírodního prostředí jsme se připravili, přitom ještě generace našich dědů pamatuje, že se mohli napít z jakéhokoli pramene, který potkali při cestě z vesnice do vesnice. V současné době však znečištění dostupilo takového stupně, že si již nemůžeme dovolit využívat přírodního bohatství s takovou lehkostí. Jsme nuceni zjišťovat nejrůznější kvalitativní vlastnosti vody, na základě výsledků potom můžeme určit vhodnost použití vody k nejrůznějším účelům a dále možnosti a způsoby jejího znovuvyčištění (www.cenia.cz). Voda je dobrý sluha, ale zlý pán, je to přírodní živel, který má ničivou sílu, a před jehož působením se musíme chránit (Damohorský, 2010). I v naší zemi jsme museli změřit své síly s vodou, zejména v letech 1997 a 2002, kdy ničivé povodňové vlny zasáhly Moravu a Čechy. V běžných situacích však není třeba se vody nikterak obávat, naopak je nutné ji chránit a naše právní úprava je zaměřena nejen na ochranu vod a hospodaření s nimi, ale rovněž chrání prostředí, ve kterém se vody nacházejí (Dudová, 2006).

Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách (dále jen vodní zákon), upravuje ochranu vod, jejich využívání a práva k nim, v České republice. Některá paragrafová ustanovení vodního zákona jsou rozvedena podzákonnými předpisy – nařízeními vlády a vyhláškami. V §104 vodního zákona jsou k výkonu státní správy na úseku vod zmocněny vodoprávní úřady a Česká inspekce životního prostředí. Jako ústřední vodoprávní úřad je stanoveno Ministerstvo zemědělství.

Ve vyjmenovaných případech je to Ministerstvo životního prostředí, přičemž Odbor ochrany vod Ministerstva životního prostředí je ústředním vodoprávním úřadem zejména v následujících oblastech (www.mzp.cz):

- ochrana množství a jakosti povrchových a podzemních vod,
- ochrana před povodněmi,

- plánování v oblasti vod na národní a mezinárodní úrovni včetně programů opatření,
- mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany vod,
- ekonomické, finanční a administrativní nástroje v ochraně vod,
- tvorba legislativy a norem v oblasti ochrany vod.

V některých konkrétních případech je ústředním správním orgánem Ministerstvo dopravy a spojů a na území vojenských újezdů je to Ministerstvo obrany. Ostatní vodoprávní úřady jsou obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady a újezdní úřady na území vojenských újezdů. V §§ 116-125 vodního zákona jsou uvedeny přestupky a v § 125a tohoto zákona jsou vypsány jiné správní delikty právnických a podnikající fyzických osob, včetně výše ukládaných pokut. Pokuty, uložené ČIŽP a Státní plavební správou, vybírá a vymáhá příslušný celní úřad. K přestupkům na poli ochrany vod se vyjadřuje i přestupkový zákon, a to v § 34 přestupky na úseku vodního hospodářství.

Pokud se týká mezinárodního práva na úseku ochrany vod, závazného pro Českou republiku, je základním právním předpisem směrnice 2000/60/ES Evropského parlamentu a Rady z 23. října 2000.

4.3.3. Ochrana půdy

Půda je nejsvrchnější částí zemské kůry, tvořená směsí minerálních součástí, odumřelé organické hmoty a živých organismů. Je vertikálně členěná, propojená se svým podložím a vzniká ze zvětralin nebo nezpevněných minerálních a organických sedimentů (Hauptman et al., 2009). Pro lidstvo je půda povrchovou vrstvou planety, která se v důsledku působení nejrozmanitějších půdotvorných faktorů a vlivem různých podmínek neustále vyvíjí a transformuje, je vzácným, omezeným a nerozmnožitelným statkem, který nelze vyrábět ve výrobním procesu, je téměř nenahraditelná pro výrobu většiny potravin, je zdrojem živin pro biologický růst rostlin a zvířat.

Půda, i přes své specifické vlastnosti, podléhá v podmínkách tržního hospodářství působení tržních sil a stává se tak předmětem směny na trhu zemědělských nemovitostí. V současné době zavládl bezprecedentní trend likvidace

zemědělské půdy, kdy jsou velké plochy přeměňovány v urbanizované území, tato tendence se v posledních letech stupňuje a její rozsah pravděpodobně nemá v dějinách naší země obdobu.

Zatímco během 90. let přibýlo 50 km² urbanizovaných ploch, v dalších pouhých 7 letech už to bylo 195 km² a v posledních letech se rychlost ještě zvyšuje (Miko et Hošek, 2009). Přepočteme-li si uvedené hodnoty, zjistíme, že pro stavební účely bylo od roku 2000 vyňato denně minimálně 7,6 ha zemědělské půdy. Tato čísla jsou alarmující, živá půda je rozhodně víc než jen předmět obchodování s tržní hodnotou a pokud je vyňata z přírodního stavu, vyštěrkována či zabetonována, zůstane již trvale biologicky nehodnotná a neplodná. Rozhodnutí o vynětí půdy z jejího přírodního stavu je tedy nutné chápat jako krajní možnost, kdy požadované potřeby nelze zajistit jinak. Nelze opomínat, že příroda a krajina jsou součástí národního bohatství a na jejich stavu potom závisí i kulturní a ekonomická úroveň. Půda, ať je obdělávána či neobdělávána, zajišťuje koloběh vody a živin, je součástí přírodních procesů a umožňuje život ve všech podobách. Pro život příštích generací je půda a krajina dědictvím, které nelze uměle vytvářet, a proto je potřeba jej chránit a uchovat. Z výše uvedených důvodů podléhá ochraně v určité formě a intenzitě veškerá půda. Na ochranu zemědělské a lesní půdy se zaměřuje nejvíce pozornosti, neboť se jedná o nejdůležitější druhy půdy (Damohorský, 2010).

Primát v právní úpravě ochrany půdy drží zemědělský půdní fond. Dle § 1 zák. č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu, je zemědělský půdní fond „základním přírodním bohatstvím naší země, nenahraditelným výrobním prostředkem umožňujícím zemědělskou výrobu a je jednou z hlavních složek životního prostředí. Ochrana zemědělského půdního fondu, jeho zvelebování a racionální využívání jsou činnosti, kterými je také zajišťována ochrana a zlepšování životního prostředí“. Je tvořen pozemky zemědělsky obhospodařovanými, jako je orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, louky, pastviny a půda dočasně neobdělávaná. Náleží sem rovněž rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže a nezemědělská půda, potřebná k zajišťování zemědělské výroby, jako jsou polní cesty, pozemky se zařízením důležitým pro polní závlahy, závlahové vodní nádrže, odvodňovací příkopy, hráze sloužící k ochraně před zamokřením nebo zátopou, ochranné terasy proti erozi apod.

V § 13 zák. č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu, jsou jako orgány ochrany zemědělského půdního fondu uvedeny pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, správy národních parků

a Ministerstvo životního prostředí. Na území vojenských újezdů vykonává tuto funkci Ministerstvo obrany. Znění § 20 zák. č. 334/1992 Sb. obsahuje ustanovení o pokutách na úseku ochrany zemědělského půdního fondu s tím, že pokuty vybírá a vymáhá příslušný celní úřad.

Z mezinárodních smluv, vázaných na Českou republiku v oblasti ochrany půdy, zmíním smlouvu č. 53/2002 SB. m.s. - Úmluva OSN o boji proti desertifikaci, Evropskou a Světovou chartu o půdě.

Pokud se týká lesní půdy, ochranu požívají především tzv. pozemky určené k plnění funkcí lesa, a to v rámci zák. č. 289/1995 Sb., o lesích. Více je popsáno v následující části „Ochrana lesa“.

4.3.4. Ochrana lesa

Ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 289/1995 Sb. o lesích (dále jen zákon o lesích), se lesem rozumí „lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa“. Lesy zastávají mnoho významných funkcí, provázaných s jednotlivými složkami životního prostředí. Nejenže jsou významnými producenty kyslíku a zdrojem dřeva, ale jsou i zásobárnou vody, zabraňují erozi půdy a poskytují životní prostředí mnoha živočichům a rostlinám. Nepříznivé přírodní vlivy způsobují ohrožení lesa, projevující se devastací lesních porostů, nepříznivou skladbou lesních dřevin a znečištěním lesního prostředí. Mezi takové nepříznivé přírodní vlivy se řadí rostlinní a živočišní škůdci, kteří napadají lesní porosty, sněhové a větrné kalamity, ze sucha vznikající požáry a také neuvážená lidská činnost, kam patří třeba bezohledné užívání lesů a hospodaření v nich, nebo imise škodlivých látek v ovzduší (Damohorský, 2010).

V § 47 zákona o lesích je jako ústřední orgán státní správy lesů uvedeno Ministerstvo zemědělství, vrchní státní dozor vykonává Ministerstvo životního prostředí. Mezi další orgány státní správy patří obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady a na území vojenských újezdů Vojenský lesní úřad. V hlavě deváté zákona o lesích jsou v § 53 uvedeny přestupky na poli ochrany lesa a v § 54 pokuty. Orgán, který pokutu uložil, ji i vybírá.

Na komunitární úrovni jsou pro ČR závazné tyto dokumenty

- Nařízení (ES) č. 2152/2003 Evropského parlamentu a Rady ze dne 17. prosince 2003 týkající se monitoringu lesů a environmentálních vlivů v lesích společenství (Forest Focus),
- Nařízení Komise (ES) č. 1602/2002 ze dne 9. září 2002, stanovující podrobná pravidla pro aplikaci nařízení Rady 1999/105/ES, týkající se oprávnění členských států zakázat uvádění reprodukčního materiálu lesních dřevin na trh,
- Nařízení (ES) číslo 2494/2000 Evropského parlamentu a Rady ze dne 7. listopadu 2000 o opatřeních na podporu ochrany tropických lesů a jiných lesů rozvojových zemí a udržitelného hospodaření v nich,
- Směrnice Rady 1999/105/EHS ze dne 22. prosince 1999 o uvádění reprodukčního materiálu lesních dřevin na trh,
- Směrnice Rady ze dne 23. ledna 1968 o sblížení právních předpisů členských států, týkajících se třídění surového dříví.
- ochrana vybraných lesních ekosystémů v rámci ochrany přírody.

4.3.5. Ochrana přírody a krajiny

Podle zák. č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (dále je zákon o OPK), se ochranou přírody a krajiny rozumí „péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny“. Zákon se zaměřuje na obecnou ochranu přírody a krajiny, na ochranu zvláště chráněných území, Naturu 2000, ochranu památných stromů, zvláště chráněné druhy rostlin, živočichů a nerostů. Cílem ochrany přírody je ekologicky stabilní a trvale produkční a kulturní krajinu vytvářet, udržovat a chránit. Zároveň udržovat lokality, které ještě nebyly podstatněji dotčeny či poškozeny lidskou činností, v přírodním stavu (Mlčoch et al., 1998).

V ochraně krajiny je možné rozlišit ochranu přírody a krajiny, a to druhovou ochranu a územní ochranu, a ochranu památek (Sklenička, 2003).

V § 75 zák. o OPK stanoví jako ústřední orgán ochrany přírody Ministerstvo životního prostředí, ostatními orgány jsou obecní úřady, pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, správy národních parků a chráněných krajinných oblastí, Česká inspekce životního prostředí a újezdni úřady a Ministerstvo obrany na území vojenských újezdů. Ustanovení § 87 zák. o OPK

vyjmenuje přestupky a § 88 stanoví pokuty za spáchání jiných správních deliktů. Pokuty vybírá a vymáhá úřad, který je uložil.

Podle § 4 odst. 1 zákona o OPK stanoví vymezení územního systému ekologické stability, neboli ÚSES, orgány ochrany přírody a orgány územního plánování ve spolupráci s dalšími orgány státní správy, které zároveň provádějí jeho hodnocení. Ze zákona je ochrana územního systému ekologické stability povinností všech vlastníků a uživatelů pozemků a veřejným zájmem je jeho vytváření. Ve vyhlášce MŽP č. 395/1992 Sb. (změněna předpisem č. 105/1997 Sb.), kterou se provádějí některá ustanovení zákona o OPK, jsou uvedeny konkrétní podmínky takové ochrany.

Plán územního systému ekologické stability vytváří orgány ochrany přírody a je podkladem pro zpracování územně plánovací dokumentace nebo vydání územního rozhodnutí, provádění pozemkových úprav a dalších. Před schválením musí být plán ÚSES předložen k posouzení a projednání dotčeným orgánům státní správy a účastníkům příslušného řízení. Právní úprava, týkající se účasti vlastníků dotčených pozemků při vytváření územně plánovací dokumentace nebo vydávání územního rozhodnutí a k uplatnění námitek, je obsažena v zákonu č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (dále jen stavební zákon). V případě pozemkových úprav, především při projednávání komplexních pozemkových úprav v řízení, které zabezpečuje pozemkový úřad, je plán systému ekologické stability s vlastníky dotčených pozemků projednáván teprve na úrovni projektů. Plán ÚSES se stává závazným až po schválení příslušným orgánem územního plánování, stanoveným stavebním zákonem, v územně plánovací dokumentaci nebo v územním rozhodnutí.

Po ÚSES jsou dalšími nástroji zákona o OPK v rovině obecné ochrany přírody krajinný ráz, významný krajinný prvek, přechodně chráněná plocha, jeskyně, nerosty, obecná druhová ochrana a ochrana ptáků. Nástroji zvláštní ochrany přírody jsou zvláštní územní ochrana, zvláštní druhová ochrana a ochrana památných stromů.

Součástí evropské komunitární úpravy na úseku ochrany přírody a krajiny je Směrnice č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků, Směrnice č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Evropská ekologická soustava chráněných území NATURA 2000.

4.3.6. Ochrana v odpadovém hospodářství

Se vznikem lidstva se datuje i vznik odpadů. Odpady jsou vedlejším produktem téměř veškeré lidské činnosti a v současné době také nejsledovanějším. Vznikají při stavební činnosti, zemědělství, průmyslové činnosti, dopravě i při běžném životě člověka, a to především komunální odpad. Rostoucí produkce odpadů a otázka, jak s ním dále naložit, je již globálním problémem. Každý druh odpadů vyžaduje specifické nakládání podle jeho konkrétních vlastností a různému riziku ohrožení životního prostředí. Platný zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech (dále jen zákon o odpadech), klade důraz na předcházení vzniku odpadů, stanoví hierarchii nakládání s nimi a prosazuje základní principy ochrany životního prostředí a zdraví obyvatel při nakládání s odpady. Podle zákona o odpadech se rozumí odpadem každá movitá věc, které se osoba zbavuje, nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit a přísluší do některé ze skupin odpadů, uvedených v příloze č. 1 tohoto zákona.

Hlavním cílem právní úpravy v oblasti odpadového hospodářství je chránit životní prostředí tím, že se bude předcházet vzniku odpadů a budou stanovena pravidla pro nakládání s nimi, zejména pravidla pro shromažďování, sběr, výkup, třídění, přepravu a dopravu, skladování, úpravu, využívání a odstraňování odpadů (www.mzp.cz). Zákon o odpadech v § 66 stanovuje pokuty za jiné správní delikty právnických a podnikající fyzických osob, v § 69 potom stanoví přestupky fyzických osob na úseku odpadového hospodářství. Ustanovení § 71 potom určí jako ústřední správní orgán Ministerstvo životního prostředí a jako další orgány Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo zemědělství, Českou inspekci životního prostředí, Českou obchodní inspekci, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, celní úřady, Policii ČR, orgány ochrany veřejného zdraví, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a na území vojenských újezdů Újezdní úřady.

Platná jsou nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 ze dne 14. června 2006 o přepravě odpadů, nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 850/2004 ze dne 29. dubna 2004 o perzistentních organických znečišťujících látkách a o změně směrnice 79/117/EHS a směrnice Rady 96/59/ES o odstraňování polychlorovaných bifenylyů polychlorovaných terfenylyů (PCB/PCT) (www.cemc.cz).

4.4. Orgány péče o životní prostředí

Důležitým krokem ve vývoji environmentálního práva je položení otázky, které státní úřady a organizace budou povinností ochrany životního prostředí pověřeny, ať už na úrovni lokální, regionální nebo státní (Revesz et Stavins, 2007).

Prováděné výzkumy v cílových skupinách pracovníků, zaměřených na ochranu životního prostředí, totiž mezi těmito odhalily panující napětí, způsobené odlišnými rolemi v procesu ochrany životního prostředí. Na poli ochrany životního prostředí potom propuká konkurenční boj mezi jednotlivými úřady, agenturami a odborníky na ochranu životního prostředí, kde se každý pokouší uplatit svůj vliv na procesy ochrany životního prostředí. Přitom v obecné rovině panuje shoda, pokud jde o význam efektivního fungování interdisciplinárních týmů (Stern et al., 2010).

Fredriksson et al. (2011) ve své empirické analýze za použití parametrických a neparametrických regresních přístupů došli dokonce k závěru, že nejvyšší složky, zabývající se ochranou životního prostředí, se vyznačují nedostatkem charakteru a sledují své vlastní preference.

V takových podmínkách je potom velice složité úspěšné zjištění impaktů na životní prostředí a zejména potom prokázání zavinění konkrétním subjektům. Zájem pracovníků na ochraně životního prostředí a jejich aktivita a podpora jsou zásadní pro úspěšný postih znečišťovatelů.

4.4.1. Ústřední orgán péče – Ministerstvo životního prostředí

V České republice bylo jako ústřední orgán státní správy a orgán vrchního dozoru ve všech otázkách životního prostředí dne 19. prosince 1989 zákonem ČNR č. 173/1989 Sb. s účinností k 1. lednu 1990 zřízeno Ministerstvo životního prostředí (dále jen MŽP).

MŽP je ústředním orgánem státní správy pro:

1. ochranu přirozené akumulace vod,
2. ochranu vodních zdrojů a ochranu jakosti podzemních a povrchových vod,
3. ochranu ovzduší,
4. ochranu přírody a krajiny,
5. ochranu zemědělského půdního fondu,
6. výkon státní geologické služby,

7. ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod,
8. geologické práce a ekologický dohled nad těžbou,
9. odpadové hospodářství,
10. posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí, včetně těch, které přesahují hranice státu,
11. myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích
12. státní ekologickou politiku.

Ministerstvo životního prostředí na území republiky zabezpečuje jednotný informační systém o životním prostředí, a to včetně plošného monitoringu. Pro koordinaci mezinárodní spolupráce ve věcech životního prostředí je MŽP ústředním orgánem státní správy.

Ke dni 1. 1. 1991 byly pro výkon státní správy v jednotlivých regionech České republiky zřízeny Územní odbory MŽP ČR, detašovaná pracoviště Ministerstva životního prostředí ČR. Územní odbor pro oblast středočeskou a hl. m. Prahu má sídlo v Praze. Další územní odbory MŽP ČR působí v oblasti českobudějovické, chomutovské, plzeňské, liberecké, královéhradecké, brněnské, olomoucké a ostravské. Do působnosti územních odborů MŽP ČR patří nejen přezkoumávání prvostupňových rozhodnutí obecních úřadů v odvolacím řízení, ale i vrchní dozor nad výkonem státní správy obecních úřadů v oblasti životního prostředí, aplikace příslušných právních předpisů v oblasti životního prostředí, prošetřování peticí a stížností proti postupu a opatřením obecních úřadů, zabezpečování jednotného výkonu státní správy, výkon státní správy na hraničních tocích a posuzování vlivu staveb na životní prostředí (www.mzp.cz).

Odborné organizace, patřící do rezortu Ministerstva životního prostředí, při výkonu státní správy provozují výzkumnou, vývojovou, informační a monitorovací činnost. Jedná se zejména o následující organizace (www.mzp.cz):

➤ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (dále jen AOPK ČR) je organizační složkou státu, která zastřešuje jednotlivé správy chráněných krajinných oblastí v České republice, kromě Správy chráněné krajinné oblasti Šumava. Správy

CHKO jsou správními úřady a zároveň regionálními pracovišti AOPK ČR. AOPK ČR zabezpečuje výkon státní správy v oblasti ochrany přírody pouze prostřednictvím správ CHKO, není tedy bezprostředním vykonavatelem státní správy. Nadřízeným orgánem jednotlivých správ CHKO při výkonu státní správy je Ministerstvo životního prostředí. Působnost AOPK ČR ve zprostředkování výkonu státní správy se vztahuje na území jednotlivých CHKO, národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a jejich ochranných pásem.

➤ Cenia

Česká informační agentura životního prostředí, shromažďuje, zpracovává a poskytuje informace o životním prostředí. Cenia zároveň spravuje Integrovaný systém ohlašovacích povinností ISPOP, jenž zajišťuje plnění legislativně povinná hlášení z oblasti životního prostředí a zároveň poskytuje data pro průřezové informace o životním prostředí. Cenia spolupracuje se všemi poskytovateli datových zdrojů v rezortu životního prostředí a rovněž s řadou vědeckých institucí a univerzitních pracovišť. Datovým výstupem Cenia je Informační systém statistiky a reportingu, dále provozuje praktickou aplikaci dat o životním prostředí <http://geoportal.gov.cz>.

➤ Český hydrometeorologický ústav

Který působí v oborech meteorologie, klimatologie, hydrologie a ochrany čistoty ovzduší, sestavuje a poskytuje prognózy meteorologické situace a vykonává státní meteorologickou službu, zřizuje a provozuje měřicí stanice a jejich sítě a zpracovává výsledky měření.

➤ Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka

Je odbornou základnou vodního hospodářství, která řeší komplexně problematiku vody, jakožto složky životního prostředí.

➤ Česká geologická služba

Má v kompetenci vykonávat státní geologickou službu s rozšířenou působností při řešení ekologických otázek, shromažďovat a publikovat informace o geologické skladbě České republiky. Metodicky řídí geologický výzkum a související laboratorní práce.

➤ Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví

Je veřejná výzkumná instituce, která se zabývá tvorbou a ochranou životního prostředí v sídlech a v zemědělské krajině, studiem šlechtitelských metod, uchováváním rostlinného genofondu a dalšími úkoly v rámci působení zahradnického oboru v systému ochrany a tvorby životního prostředí.

➤ Správa jeskyní ČR

Správa jeskyní ČR byla zřízena Ministerstvem životního prostředí dne 1. dubna 2006 jako státní příspěvková organizace a její součástí se stalo čtrnáct jeskyní a odborné oddělení péče o ně. Účelem vzniku Správy jeskyní ČR je zajišťování ochrany, péče a provozu zpřístupněných jeskyní ČR a s nimi bezprostředně souvisejících činností.

4.4.2. Ministerstvo zemědělství

Ministerstvo zemědělství je ústředním orgánem státní správy pro zemědělství, s výjimkou ochrany zemědělského půdního fondu, pro vodní hospodářství s výjimkou ochrany přirozené akumulace vod, ochrany vodních zdrojů a ochrany jakosti vod, a pro potravinářský průmysl. Dále ústředním orgánem státní správy lesů, myslivosti a rybářství, s výjimkou území národních parků. Ústředním orgánem státní správy je rovněž v oblasti veterinární péče, rostlinolékařské péče, péče o ochranu zvířat proti týrání a dalších (www.eagri.cz).

4.4.3. Česká inspekce životního prostředí

Česká inspekce životního prostředí (dále jen ČIŽP) byla zřízena roku 1991 zákonem č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ostatní složky se k ní připojily následně v průběhu let 1991–1992. V současné době vykonává činnost v pěti oblastech, a sice v ochraně ovzduší a vod, v odpadovém hospodářství a v ochraně lesa a přírody. Na základě zákona č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci (IPPC), zákona č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) i celkovým způsobem inspekční práce je stále více uplatňován integrovaný přístup k ochraně životního prostředí.

ČIŽP je orgánem státní správy, samostatnou organizační složkou státu, zřízenou Ministerstvem životního prostředí ČR. Ředitelství ČIŽP se nachází v Praze. V Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Liberci, Hradci Králové, Havlíčkově Brodě, Brně, Olomouci, v Ostravě a v Praze jsou ustaveny oblastní inspektoráty ČIŽP pro výkon státní správy ve stanovených územích. Inspekce spolupracuje s obecními úřady, krajskými úřady, celními orgány, Policií České republiky a finančními úřady a poskytuje jim odbornou pomoc.

Inspektoři, kteří plní úkoly inspekce, jsou oprávněni vstupovat na cizí pozemky i do objektů, které jsou užívány k podnikání, v nezbytně nutném rozsahu. Mohou také požadovat potřebné doklady, údaje a písemná nebo ústní vysvětlení, týkající se předmětu kontroly.

V rozsahu, stanoveném zákony ČR, dozírají orgány inspekce na dodržování právních předpisů a rozhodnutí správních orgánů ve věcech životního prostředí. Dále zjišťují nedostatky a škody v životním prostředí, odhalují jejich příčiny a postihují subjekty, odpovědné za vznik poškození. Orgány inspekce kontrolují odstranění zjištěných nedostatků a zároveň ukládají vhodná opatření k jejich nápravě. Orgán ČIŽP ukládá pokuty za poškození životního prostředí, za znečišťování ovzduší, způsobované velkými a středními zdroji, rozhoduje o výši poplatků za ukládání odpadů na skládky a řeší stížnosti občanů a organizací. Inspekce je dále oprávněna nařídit zastavení výroby nebo jiné škodlivé činnosti, ohrožující životní prostředí, a to až do odstranění nedostatků a jejich příčin.

Orgány ČIŽP kromě správní činnosti také zpracovávají posudky, stanoviska a vyjádření pro rozhodnutí dalších orgánů státní správy, rovněž se podílí na řešení havárií, především v ochraně vod, řeší stížnosti, oznámení, podání a podněty občanů, právnických osob i dalších orgánů státní správy.

V rámci zahraniční spolupráce ČIŽP spolupracuje s inspekčními orgány Evropské unie i se sítí inspekčních orgánů IMPEL, přičemž tato nezisková organizace patří k důležitým nástrojům implementace environmentální legislativy Evropského společenství. Mezinárodní spolupráce probíhá dále v rámci sítě INECE, bilaterální spolupráce funguje v rámci smluv se Slovenskou republikou a Polskem. Zástupci ČIŽP se účastní mezinárodních komisí na ochranu hraničních řek a k řešení problémů na hraničních vodách. Dále se zúčastňuje práce ve skupině „wildlife crime“ v rámci působení Interpolu a koordinuje tuto spolupráci v rámci Podskupiny pro Evropu (www.cizp.cz).

4.4.4. Státní fond životního prostředí

Byl zřízen zákonem ČNR č. 388/1991 Sb. o Státním fondu životního prostředí České republiky, k uskutečňování aktivní environmentální politiky státu, jakožto jeden z finančních zdrojů na podporu ochrany a zlepšování životního prostředí v ČR. Mezi příjmy Fondu patří poplatky za vypouštění škodlivých látek do ovzduší, úplaty za vypouštění odpadních vod do povrchových vod, odvody za odběry podzemní vody, dále odvody za odnětí půdy ze Zemědělského půdního fondu a poplatky za ukládání odpadů. Dotace ze státního rozpočtu, dary apod. mohou tvořit další zdroj příjmů Fondu. Ze státního fondu životního prostředí jsou podle Směrnice Ministerstva životního prostředí ČR a jejích příloh o poskytování finančních prostředků ze Státního fondu životního prostředí, poskytovány finanční podpory. Po posouzení a po projednání hodnotící komisí a následném doporučení Radou Fondu, podléhají návrhy investorů na poskytnutí prostředků, podle zákona konečnému schválení ministrem životního prostředí. Pokud je návrh schválen ministrem, uzavírá Kancelář Fondu s žadatelem smlouvy o poskytnutí finančních prostředků na jednotlivá konkrétní opatření pro ochranu životního prostředí (www.sfzp.cz).

4.4.5. Obecní úřady

Obecní úřady obcí, zřízených podle zák. č. 128/2000 Sb. o obcích, vykonávají veřejnou správu v rámci samostatné působnosti podle ustanovení všech složkových zákonů na ochranu životního prostředí.

Pověřené obecní úřady vykonávají státní správu rovněž ve všech oblastech ochrany životního prostředí, pouze mimo zvláště chráněná území a jejich ochranná pásma a mimo pozemky určené pro účely obrany státu.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností vykonávají po zrušení okresních úřadů většinu jejich kompetencí při ochraně všech složek životního prostředí. Mimo území národních parků, chráněných krajinných oblastí, jejich ochranných pásem a pozemků určených pro účely obrany státu, vykonávají „zbytkovou působnost“, což znamená, že působí pouze v těch případech, není-li v daném území kompetentní jiný orgán ochrany přírody.

Pověřené obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností vykonávají správu v oblasti životního prostředí podle zákona č. 314/2002 Sb. o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a rozšířenou působností, zejména v oblasti vodoprávního řízení, odpadového hospodářství, ochrany životního prostředí, státní

správy na úseku lesů, myslivosti a rybářství. Dále se podílejí na výchově občanů ve vztahu k životnímu prostředí.

4.4.6. Krajské úřady

Po zrušení okresních úřadů byla převedena řada jejich kompetencí na krajské úřady, které dle ustanovení § 66 a násl. zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, vykonávají státní správu v ochraně všech složek životního prostředí. Ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí zpracovávají prognózy, koncepce a strategie ochrany přírody ve své územní působnosti, a vykonávají další činnosti dle konkrétních složkových zákonů na ochranu životního prostředí (Borovičková et Havelková, 2005).

4.4.7. Správy NP a CHKO

Správy národních parků a Správy chráněných krajinných oblastí vykonávají na svém území státní správu lesního hospodářství, myslivosti, rybářství a zemědělského půdního fondu a další činnosti, které jinak přísluší orgánům obcí a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností (www.mzp.cz).

4.5. Orgány činné v trestním řízení

Ochranou životního prostředí se však nezabývají pouze výše popsané správní orgány, životní prostředí požívá rovněž trestněprávní ochrany. Orgány, které se takovou ochranou zabývají, se nazývají orgány činné v trestním řízení. Jedná se o policejní orgán, státního zástupce a soud. Každý z těchto orgánů má vymezenou působnost v jednotlivých stádiích trestního řízení.

Přípravné řízení trestní, při němž jsou shromažďovány všechny podstatné informace o trestném činu a jeho pachateli a důkazy, které budou podkladem pro rozhodnutí soudu, vede policejní orgán a dohlíží na něj státní zástupce.

Pokud nedojde k meritornímu rozhodnutí již v přípravném řízení, podá státní zástupce obžalobu k soudu, načež při soudním řízení zastupuje stát.

Přestože se může soud některými úkony podílet již na přípravném řízení trestním, podstata jeho činnosti spočívá v řízení soudním. Soud provádí dokazování, na jehož základě rozhoduje o vině a trestu. Pokud je proti rozsudku soudu podáno odvolání, přezkoumá věc nadřízený soud a rozhodne.

4.6. Trestně právní odpovědnost

Právní odpovědnost vzniká jako následek porušení právní povinnosti, ať již se jedná o protiprávní jednání nebo opomenutí.

Trestněprávní odpovědnost je odpovědností za spáchání trestného činu, neboli takové protiprávní jednání, za které je možné uložit trestněprávní sankci. Sankce jsou ukládány soudem v trestním řízení.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. (dále jen tr.z.), stanoví právní úpravu trestných činů, zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (dále jen trestní řád), stanoví procesní postup orgánů činných v trestním řízení, vyšetřování, projednávání a soudnictví na úseku trestných činů.

Podnět k trestnímu řízení, neboli trestní oznámení, může u orgánů činných v trestním řízení podat kdokoli, kdo se domnívá, že byl spáchán trestný čin. Trestní řízení, tedy objasňování a stíhání trestných činů, je výlučnou pravomocí orgánů činných v trestním řízení, tedy policejních orgánů, státních zástupců a soudců.

Ke dni 1.1.2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., který nahradil dosavadní zastaralou právní úpravu trestního zákona č. 140/1961 Sb. Původní kombinaci materiálního a formálního pojetí nahradilo pouze formální pojetí s tzv. materiálním korektivem. Obecným znakem trestného činu byla do konce roku 2009 společenská nebezpečnost a formální naplnění znaků skutkové podstaty. V nové úpravě je trestným činem protiprávní čin, který za trestný čin označuje trestní zákon, tedy takový, který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně, a toto formální pojetí trestného činu je doplněno materiálním korektivem, což v podstatě znamená, že trestní odpovědnost a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat pouze v případech společensky škodlivých (Havelková, 2012).

S ohledem na neexistující obecnou úpravu správního trestání se má za to, že je třeba uplatňovat obecné principy trestního práva i na případy správního trestání, a proto byla v minulosti i u jiných správních deliktů vyžadována přítomnost materiálního znaku – společenské nebezpečnosti činu, ačkoli to jejich právní úprava nevyžadovala. Současné formální pojetí trestného činu mnohem lépe koreluje s chápáním jiných správních deliktů, definovaných v zák. č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny i v ostatních složkových zákonech na ochranu životního prostředí.

Například podle § 88 zák. č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, se tedy jiného správního deliktu dopustí ten, kdo svým jednáním naplní čistě jen znaky

některé ze skutkových podstat, vypočtených v ustanovení tohoto paragrafu. Přesto by se i v těchto případech měl uplatňovat materiální korektiv společenské škodlivosti, jako správní delikt by neměla být postihována ta jednání, která sice formálně znaky některé skutkové podstaty naplňují, ale z nějakého důvodu nelze toto jednání vyhodnotit jako škodlivé.

Zcela neopodstatněně zůstala materiální stránka nebezpečnosti deliktního jednání pro společnost součástí obecných znaků přestupku. Takové rozdvojení v právní úpravě správní odpovědnosti za přestupky a jiné správní delikty by bylo vhodné v budoucnu odstranit. Mezi základní problémy odpovědnosti za deliktní jednání na úseku ochrany životního prostředí patří rovněž fakt, že nemalý počet protiprávních jednání naplňuje formální znaky trestného činu, ale zároveň i správního deliktu. Okruh těchto případů se výrazně zvýšil v důsledku provedené novelizace hlavy VIII trestního zákoníku a je pravděpodobné, že případy možného souběhu trestní a správní odpovědnosti narostou i v důsledku nově zavedené trestní odpovědnosti právnických osob. K tomu viz kapitola 4.8 Kolize trestního a správního práva na úseku ochrany životního prostředí.

Mezi výrazné principy současné trestněprávní úpravy patří trestní represe, která vyplývá ze subsidiarity trestní odpovědnosti. V § 12 odst. 2 trestního zákoníku je uvedeno, že „trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené, lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“. Mnohé skutkové podstaty přestupků dle § 87 zák. č. 114/1992 Sb. i jiných správních deliktů dle § 88 zák. č. 114/1992 Sb. jsou formulovány téměř shodně se skutkovými podstatami některých trestných činů, proto je výše zmíněná zásada velmi důležitá i pro praktický výkon státní správy orgánu ochrany přírody. Zároveň však je v § 2 odst. 1 přestupkového zákona stanovena subsidiarita přestupků vůči trestným činům. Ustanovení přestupkového zákona o subsidiaritě odpovědnosti za přestupek a ustanovení trestního zákoníku o subsidiaritě trestní odpovědnosti není možné uspokojivě interpretovat a uplatnit současně. Nezbyde než v praxi uplatňovat i ve vztahu k přestupkům subsidiaritu trestného činu na základě zásady *lex posterior derogat priori*, neboli zákon pozdější ruší zákon dřívější. Tedy jednání fyzické osoby, které je postižitelné jako trestný čin i jako přestupek, bude trestně postiženo pouze v případě, kdy nepostačí postih za přestupek. Tímto způsobem je pravděpodobně nutné vnímat i rozpor mezi trestní odpovědností a odpovědností za jiný správní delikt (Havelková, 2012). Trestní právo

je chápáno na základě zásady přiměřenosti jako krajní řešení, které má zákonem chráněným zájmům poskytovat podpůrnou ochranu, ale má se uplatnit jen v případech, kdy nepostačuje mimotrestní řešení, jako je třeba uplatnění správněprávní odpovědnosti a správního potrestání. Zásadně se proto trestní odpovědnost uplatňuje u těch protiprávních jednání, která jsou nadána větší mírou společenské nebezpečnosti.

S účinností od 1. ledna 2012 došlo v trestním právu k další podstatné změně, a sice v pohlížení na to, kdo může být pachatelem trestného činu. S účinností zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, je možné trestně stíhat i osoby právnické, tedy obchodní společnosti, různé nadace, spolky atd. Byl tak naplněn požadavek odpovědnosti právnických osob za trestné činy proti životnímu prostředí, zakotvený v čl. 6 a 7 směrnice Rady a Evropského Parlamentu č.2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí (Stejskal, 2012). Nicméně právnické osoby je možné trestně stíhat jen za trestné činy, vyjmenované v § 7 zák. č. 418/2011 Sb. Tresty v případě právnických osob jsou samozřejmě odlišné od trestů u osob fyzických. Trestní odpovědnost právnických osob se uplatní tehdy, pokud se jedná o zaviněné jednání, ve formě úmyslu nebo nedbalosti, v některých případech zákon stanoví, kdy postačí zavinění z nedbalosti.

Pokud se týká trestní odpovědnosti právnických osob, je nutno k nové právní úpravě ještě zdůraznit, že podle tohoto zákona za jednání, které má znaky trestného činu, není zodpovědná Česká republika a územně samosprávné celky v rámci výkonu veřejné moci. Česká republika obvykle jedná prostřednictvím organizačních složek státu, které nejsou právnickými osobami. V případě územně samosprávných celků, bude nutné v případě jejich možné trestní odpovědnosti zvažovat, zda územně samosprávný celek jednal při výkonu veřejné moci, či zda jednal jako každá jiná právnická osoba, například při nakládání se svým majetkem. Dále je třeba uvést, že zákon č. 418/2011 Sb. o odpovědnosti právnických osob obsahuje ustanovení o spolupachatelství a výslovně stanoví, že spolupachatelem je i právnická osoba, která k provedení činu užila jiné právnické či fyzické osoby. Podobné ustanovení by bylo vhodné zavést i v oblasti správního trestání (Havelková, 2012).

Trestní odpovědnost právnické osoby nezaniká, ale přechází dle § 10 zák. č. 418/2011 Sb. na všechny její právní nástupce, což je významné zejména z hlediska ekologicko-právní odpovědnosti. Z pohledu ochrany životního prostředí mají velký význam i některé sankce, které je možné za trestný čin právnické osobě uložit. Jedná

se o typ sankcí, které mohou odradit právnickou osobu od páchaní environmentální kriminality, nebo ji velmi citelně postihnout, když by ji peněžní pokuta od protiprávní činnosti neodradila, např. zákazem činnosti, zrušením právnické osoby, zákazem plnění veřejných zakázek, zákazem účasti v koncesních řízeních nebo veřejné soutěži, propadnutím majetku, propadnutím věci či jiné majetkové hodnoty, uveřejněním rozsudku, atd. (Damohorský, 2012).

Rovněž je třeba uvést, že zákon č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů, v souvislosti s přijetím zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, novelizoval rovněž zákon č. 269/1994 Sb. o Rejstříku trestů. Tím rozšířil evidenci trestů i pro právnické osoby. Podle § 2 odst. 5 tohoto zákona jsou údaje z evidence Rejstříku trestů o právnických osobách, které se uvádějí ve výpisu, na rozdíl od fyzických osob, veřejně přístupné (Damohorský 2012).

V oblasti ochrany životního prostředí však přinesl nový trestní zákoník největší posun zavedením samostatné Hlavy VIII o trestných činech proti životnímu prostředí. Některé trestné činy zavedl nově, některé doplnil a zpřesnil. Původní trestní zákon č. 140/1961 Sb. trestné činy proti životnímu prostředí v podstatě neznal, až novely zákona č. 159/1989 Sb. a zejména č. 134/2002 Sb. ho doplnily o některé skutkové podstaty trestných činů proti jednotlivým složkám životního prostředí, i po takových úpravách se však stále nepodařilo obsáhnout ochranu životního prostředí komplexně (Damohorský, 2010). Ani nově přijatý a účinný trestní zákoník č. 40/2009 Sb. však neunikl negativnímu hodnocení zejména ze strany odborné veřejnosti a Evropské komise.

Vzhledem k nutnosti implementovat do trestního pořádku České republiky směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí, byla přijata a dne 1. 12. 2011 nabyla účinnosti novela trestního zákoníku, provedená zákonem č. 330/2011 Sb., neboli tzv. "zelená evropská novela". Kromě skutečnosti, že tato novela trestního zákona uvedla Hlavu VIII do souladu s právem na úseku environmentální kriminality Evropské unie, vyřešila rovněž některé nedostatky dosavadní vnitrostátní právní úpravy.

Na úseku ochrany životního prostředí trestní právo upravuje několik skutkových podstat v § 293 – § 308 trestního zákona. Zde se nachází nejen obecné skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí, jako jsou:

- § 293 tr.z. - poškození a ohrožení životního prostředí,
- § 294 tr.z. - poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti,

ale také zvláštní skutkové podstaty k ochraně životního prostředí, jako :

- § 294a tr.z. - poškození vodního zdroje,
- § 295 tr.z. - poškození lesa,
- § 297 tr.z. - neoprávněné vypuštění znečišťujících látek,
- § 298 tr.z. - neoprávněné nakládání s odpady,
- § 298a tr.z. - neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu,
- § 299 tr.z. - neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami,
- § 300 tr.z. - neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti,
- § 301 tr.z. - poškození chráněných částí přírody,
- § 302 tr.z. - týrání zvířat,
- § 303 tr.z. - zanedbání péče o zvíře z nedbalosti,
- § 304 tr.z. - pytláctví,
- § 305 tr.z. - neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat,
- § 306 tr.z. - šíření nakažlivé nemoci zvířat.

Z výše uvedených trestných činů se právnické osoby dle ustanovení § 7 zák. č. 418/2011 Sb. mohou dopustit pouze trestných činů dle :

- § 293 tr.z. - poškození a ohrožení životního prostředí,
- § 294 tr.z. - poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti,
- § 294a tr.z. - poškození vodního zdroje,
- § 295 tr.z. - poškození lesa,
- § 297 tr.z. - neoprávněné vypuštění znečišťujících látek,
- § 298 tr.z. - neoprávněné nakládání s odpady,
- § 298a tr.z. - neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu,
- § 299 tr.z. - neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami,

§ 300 tr.z. - neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy
a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti,

§ 301 tr.z. - poškození chráněných částí přírody,

Mezi hlavní změny, které nový trestní zákoník přinesl, patří nové znění ustanovení § 293 tr.z. a § 294 tr.z. - „poškození a ohrožení životního prostředí“. Nově byla skutková podstata zformulována tak, aby ji nebylo možno aplikovat pouze na rostlinstvo a živočišstvo, jako dosud, ale aby byla aplikovatelná na všechny objekty tohoto trestného činu, tedy na všechny složky životního prostředí i na ŽP jako celek. Úpravu doznaly rovněž kvalifikované podstaty okolností zvláště přitěžujících u obou paragrafů tohoto trestného činu (Stejskal, 2012).

Zcela nově byl zaveden trestný čin dle § 294a tr.z. - „poškození vodního zdroje“, přičemž ochrana vodního zdroje byla vyčleněna z původního znění § 293 a § 294, neboť vodní zdroj jako takový není složkou životního prostředí, takže není vhodné a systematické, aby ochrana vodního zdroje byla obsažena v obecné skutkové podstatě chránící životní prostředí a jeho složky. Je však žádoucí trestněprávní ochranu vodního zdroje zachovat s ohledem na jeho význam (Stejskal, 2012).

Novou úpravu obsahuje tr. zákon v rámci tr. činu „poškození lesa“ dle § 295 tr.z., kdy vedle těžby postihuje i další činnosti, související s těžbou a provedené v rozporu s právním předpisem. Tyto činy jsou nyní trestné i v případě, že navazují na již existující holinu. K tomuto vymezení došlo pro časté obcházení zákona a následné vyšší újmě, než při prostém vykácení uvnitř neporušeného lesa.

Dle ustanovení § 296 tr.z se nově rozumí poškozením nebo ohrožením půdy, vody, ovzduší nebo jiné složky životního prostředí i protiprávní provozování zařízení, ve kterém jsou skladovány nebezpečné látky, nebo je zde bez povolení podle jiného právního předpisu prováděna nebezpečná činnost (Stejskal, 2012).

Mezi nově stanovené trestné činy v Hlavě VIII tr. zákona patří „neoprávněné vypouštění znečišťujících látek“ dle § 297 tr.z., které postihuje nejen hrubou, ale i prostou nedbalost, ať již ve formě nedbalosti vědomé nebo nevědomé (Stejskal, 2012). K zařazení tohoto trestného činu došlo na základě směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/35/ES o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání a Rámcového rozhodnutí Rady EU č. 2005/667/SVV k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí. Tato opatření mají zajistit, aby osoby, odpovědné za vypouštění, podléhaly odpovídajícím trestním sankcím uvedeným ve

Směrnici a Rámcovém rozhodnutí, čímž bude zvýšena ochrana mořského prostředí před znečištěním z lodí (www.trestnizakonik.cz).

Další změnu obsahuje skutková podstata trestného činu „neoprávněné nakládání s odpady“ dle § 298 tr.z., kdy nově se postihuje neoprávněné nakládání se všemi odpady, nikoli pouze s nebezpečnými.

Zaveden byl nový trestný čin dle § 298a tr.z. – „neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu“, který postihuje protiprávní výrobu, dovoz, vývoz, uvádění na trh nebo používání látek, poškozujících ozonovou vrstvu. Jde o transpozici, vyžadovanou evropskou směrnicí 2008/99/ES (Stejskal, 2012).

Trestné činy „neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami“ dle § 299 tr.z. a neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti“ dle § 300 tr.z. používají dva objekty ochrany. Podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny jde o zvláště chráněné druhy, ale jedná se také o exempláře CITES, používané v mezinárodním obchodě. Trestná je neoprávněná manipulace s 25 a více jedinci. Ve druhém odstavci § 299 tr.z. je uveden postih nejintenzivněji chráněných druhů živočichů nebo rostlin. V takových případech je neoprávněná manipulace již s jedním jedincem nebo exemplářem trestná. Jedná se o jedince silně, nebo kriticky ohroženého podle zákona o ochraně přírody a krajiny, případně o exemplář druhu přímo ohroženého vyhynutím, nebo vyhubením. Ustanovení těchto paragrafů jsou koncipována tak, aby zahrnuje všechna jednání, požadovaná směrnicí 2008/99/ES a přitom navazovala na vžitou systematiku uvedených vnitrostátních, evropských unijních i mezinárodních pramenů práva.

V případě trestného činu „poškození chráněných částí přírody“ podle § 301 tr.z. je nově zajištěna trestněprávní ochrana rovněž konkrétním chráněným částem přírody na úseku územní ochrany přírody a krajiny, jejichž poškození nebo zničení musí být v nejzávažnějších případech trestné. Jedná se o jakousi trestněprávní koncovku k zákonu na ochranu přírody a krajiny č.114/1992 Sb. v rámci ochrany objektů, jako jsou významný krajinný prvek, zvláště chráněné území, památný strom, jeskyně, evropsky významná lokalita a ptačí oblast (Stejskal, 2012).

Mezi trestné činy proti životnímu prostředí v Hlavě VIII byla nově zařazena skutková podstata „týrání zvířat“ podle § 302 tr.z., která byla oproti původní verzi zásadním způsobem přepracována a zcela nově formulována. Došlo také

k podstatnému navýšení trestních sazeb. Jednalo se o reakci na kritiku veřejnosti, ale i výtky ze strany některých státních orgánů.

Stejně jako u předchozího trestného činu, i nově zavedený trestný čin „zanedbání péče o zvíře z nedbalosti“ podle § 303 tr.z. je reakcí na potřeby společnosti. Původně se jednalo pouze o přestupek podle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů - přestupkem však takové jednání zůstane v případě, že v jeho důsledku nedojde ke smrti zvířete nebo k trvalým následkům na jeho zdraví.

Trestný čin „pytláctví“ dle § 304 tr.z. je v nové právní úpravě odlišen od přestupku „pytláctví“ požadavkem způsobení škody nikoli nepatrné.

K trestnému činu „neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat“ podle § 305 tr.z. uvádím, že je oblastí velmi kontrolovanou ze strany Evropské unie. Povětšinou se jedná o látky zneužívané za účelem zvýšení užítkovosti zvířat, kterým jsou podávány, což zvyšuje finanční zisk chovatele. Konečný spotřebitel – člověk, může být následkem konzumace takových výrobků významně ohrožen na zdraví. Evropská unie přijala řadu nařízení za účelem regulace podávání některých látek zvířatům a přikázala následný dohled nad přítomností těchto látek, jak v tělech zvířat, tak v potravinách živočišného původu.

Na předpisy Evropské unie navazuje zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů, a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů. Tyto zákony jsou zaměřeny na ochranu zdraví zvířat, zejména ochrana člověka před nepříznivými vlivy léčiv, ochrana životního prostředí před nepříznivými vlivy, pocházejícími od zvířat nebo potravin živočišného původu. V praxi se projevila skutečnost, že pouhé správní postihy v této oblasti nejsou dostačující, dokonce již došlo k odhalení organizovaných skupin pachatelů. Na tuto situaci reagoval nový trestní zákoník při definování trestného činu „neoprávněné výroby, držení a jiné nakládání s léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat“, který zajišťuje náležitý trestněprávní postih takového jednání, včetně příslušných okolností, podmiňujících použití vyšší trestní sazby (www.trestnizakonik.cz).

Ustanovení § 301 trestního zákoníku nyní nově stanoví trestní odpovědnost při poškození či zničení částí přírody chráněných podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, přestože dříve trestněprávní ochranu nepožívaly.

Trestní zákoník rozlišuje základní skutkové podstaty trestných činů ohrožovacích (§ 298 tr.z. – neoprávněné nakládání s odpady) a poškozovacích (§ 297 tr.z. - neoprávněné vypuštění znečišťujících látek), nebo ohrožení a poškození životního prostředí stanoví alternativně (§ 293 tr.z. - poškození a ohrožení životního prostředí (www.trestnizakonik.cz).

Trestného činu proti životnímu prostředí je však možné se dopustit i spácháním jiného trestného činu, než který je uveden v Hlavě VIII tr. zákona. Jedná se např. o trestný čin „zneužívání pravomoci veřejného činitele“ podle § 158 tr.z. při jednání veřejné strážě nebo „obecné ohrožení“ dle § 272 tr.z. při založení požáru.

V Hlavě VIII tr. zákona je nově zavedena i ochrana české části celoevropské soustavy chráněných území Natura 2000. Tato povinnost ochrany vyplývá ze směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a ze směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků a v případě poškození území Natury 2000 by Česká republika mohla být Evropskou unií sankcionována (www.trestnizakonik.cz).

Z výše popsaného vyplývá, že vzhledem ke znění čl. 35 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen LPS) má každý právo na příznivé životní prostředí a v ustanovení Hlavy VIII zákona č. 40/2009 Sb. je obsažena trestní sankce za porušování této zásady. Dle čl. 35 odst. 3 LPS při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

4.6.1. Sankce trestní

Odpovědnost vzniká jako následek porušení právní povinnosti a znamená povinnost snést újmu, stanovenou zákonem. Taková újma, nebo povinnost ji snést, se nazývá sankce (Knapp, 1995). Sankce musí být stanoveny zákonem a uloženy musí být řádným zákonným procesem. I při správním trestání je třeba řídit se těmito obecnými zásadami trestního práva.

Pokud se jedná o trestněprávní úpravu sankcionování činů proti životnímu prostředí, je tato stanovena v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. a rovněž v novele č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob.

Znění trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. v § 36 stanoví, že ukládanými sankcemi jsou tresty a ochranná opatření, § 37 potom uvádí, že pachatelé nelze uložit kruté a nepřiměřené sankce, dle § 38 je nutno trestní sankce ukládat „s přihlédnutím

k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele“ a kde postačí méně postihující sankce, nesmí být uložena sankce pro pachatele přísnější.

Obecně jsou v trestním zákoně uvedeny druhy trestů v ustanovení § 52:
„Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění“.

Trestem odnětí svobody se zde rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody nebo podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, nestanoví-li trestní zákoník jinak.

Z povahy trestné činnosti, poškozující životní prostředí, je zjevné, že ustanovení jednotlivých skutkových podstat nevyužijí celou škálu zákonem nabízených sankcí.

Nejčastěji se vyskytujícím druhem sankce ve skutkových podstatách trestných činů v Hlavě VIII je trest odnětí svobody. Jako jedinou možnou sankci jej stanoví např. trestný čin „poškození vodního zdroje“ podle § 294a tr.z.. Velmi častá je úprava, která ve skutkových podstatách nabízí sankci ve formě trestu odnětí svobody nebo zákazu činnosti, např. trestný čin „poškození a ohrožení životního prostředí“ podle § 293 tr.z. V Hlavě VIII trestního zákoníku se vyskytuje rovněž konstrukce, nabízející sankce trest odnětí svobody, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, např. „neoprávněné vypuštění znečišťujících látek“ dle § 297 tr.z. Další konstrukcí sankce je uložení trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu, jako je tomu např. u „neoprávněného nakládání s odpady“ dle § 298 odst. 4 tr.z. a poslední

možnou sankční variantou Hlavy VIII je uložení trestu odnětí svobody, peněžitého trestu nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, např. „pytláctví“ dle § 304 odst. 2 tr.z. Trest odnětí svobody je v právní teorii i soudní praxi České republiky považován za nejpřísnější druh trestu. Lidská svoboda je považována za nejcennější statek a její odnětí nebo omezení je potom pro pachatele nejcitelnější újmou.

Sankce, které je možno uložit právnickým osobám nebo fyzickým osobám, oprávněným k podnikání, se vymykají běžně stanoveným trestům dle trestního zákoníku, neboť je nasnadě, že nelze uložit např. trest odnětí svobody právnické osobě. Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob novelizoval znění trestního zákoníku a druhy trestů a ochranných opatření právnickým osobám a fyzickým osobám, oprávněným k podnikání, stanovil v ustanovení § 15 takto:

- a) zrušení právnické osoby,
- b) propadnutí majetku,
- c) peněžitý trest,
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- e) zákaz činnosti,
- f) zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži,
- g) zákaz přijímání dotací a subvencí,
- h) uveřejnění rozsudku.

Jako ochranné opatření lze právnické osobě lze uložit zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. Tresty a ochranná opatření uvedená v odstavcích 1 a 2 lze uložit samostatně nebo vedle sebe. Nelze však uložit peněžitý trest vedle propadnutí majetku a trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty vedle zabránění téže věci nebo jiné majetkové hodnoty.

4.6.2. Zhodnocení trestněprávní úpravy

K nové úpravě trestných činů proti životnímu prostředí v trestním zákoníku a přístupu k ochraně životního prostředí jako celku nelze než konstatovat, že nový zákon bezpochyby významnou měrou přispěl ke zkvalitnění ochrany životního prostředí. Výrazným pokrokem je zejména fakt, že zákon obsahuje samostatnou

kapitolu trestných činů proti životnímu prostředí Hlava VIII, což se stalo v českém právu historicky poprvé. Tato kapitola trestního zákona obsahuje nové skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí, jako je např. trestný čin „zanedbání péče o zvíře z nedbalosti“ podle § 303 tr.z. a zpřesňuje znění některých stávajících skutkových podstat. Zároveň některé ze skutkových podstat reagují na plnění mezinárodních závazků, především po přijetí výše zmíněné „zelené evropské novely“ trestního zákoníku byla Hlava VIII uvedena do souladu s právem na úseku environmentální kriminality Evropské unie. Požadavky EU v tomto směru vyplývají zejména ze směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí, Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování, jak je uvedeno ve sdělení č. 100/1994 Sb. a Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin, jak je uvedeno ve sdělení č. 572/1992 Sb. S tím samozřejmě úzce souvisí zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do trestního práva v České republice, které má právě v oblasti environmentálních trestných činů zásadní význam. Bez nadsázky lze říci, že současná trestněprávní úprava trestných činů proti životnímu prostředí je na evropské úrovni.

4.6.3. Trestněprávní komunitární úprava

Ochrana životního prostředí je náročným úkolem, neboť environmentální trestné činy způsobují značné škody na životním prostředí v Evropě i ve světě, impakty na životní prostředí často nemají jen lokální charakter a prolínají bez ohledu na hranice států nebo světadílů. Poškození životního prostředí se zjišťuje jen těžko a dokázat zavinění konkrétního pachatele je velice složité. V důsledku vysoké latence protiprávních jednání na poli životního prostředí jsou problémy s dokazováním patrné ve všech oblastech environmentálního práva.

Pro úspěšnou ochranu životního prostředí je velmi důležitým předpokladem součinnost správních orgánů při správním řízení a rovněž orgánů činných v trestním řízení. Nezbytnou se jeví rovněž spolupráce na mezinárodní úrovni, ratifikace a dodržování směrnic Evropského parlamentu a Rady o trestněprávní ochraně životního prostředí.

Právo životního prostředí patří do I. pilíře politiky Evropské unie (Evropská společenství) a jako takové je její důležitou součástí již od roku 1973. Za tu dobu Evropské společenství vydalo stovky právních předpisů na ochranu životního

prostředí. Mezi prameny práva životního prostředí potom patří primární prameny, sekundární prameny, mezinárodní úmluvy a judikatury ESD.

Sjednocení úpravy v oblasti práva životního prostředí v členských státech Evropského společenství a přispět k prosazování opatření, předpokládaných Šestým akčním programem ES, je hlavním cílem evropského komunitárního práva. Funkci jednoho z nástrojů ochrany životního prostředí plní trestní právo, spolu s odpovědností za škody na životním prostředí. Prosazuje se použití principů: odpovědnost původce, znečišťovatel platí a náprava škody u zdroje (Stejskal, 2006).

4.6.4. Platná komunitární úprava

Nesporným základem současné komunitární úpravy je směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí. Tato se skládá z deseti článků, přičemž nejpodstatnější z nich je článek 3, který obsahuje požadavky na zavedení skutkových podstat trestných činů v jednotlivých členských státech. Dle článku č. 3 směrnice musí členské státy zajistit, aby jednání, vyjmenovaná v odstavcích a) až i) byla postihována jako trestný čin a kriminalizováno je nejen úmyslné jednání, ale také hrubá nedbalost. Mezi uvedená jednání patří například „vypouštění, emise nebo uvolňování množství materiálu nebo ionizujícího záření do ovzduší, půdy nebo vody, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví osob, podstatné zhoršení kvality ovzduší, kvality půdy či kvality vody nebo podstatnou škodu na živočiších či rostlinách; sběr, přeprava, zpracovávání nebo odstraňování odpadů, včetně provozního dohledu nad těmito postupy a následné péče o zařízení pro odstraňování, včetně úkonů, jež přebírají obchodníci nebo zprostředkovatelé (nakládání s odpady), které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví osob, podstatné zhoršení kvality ovzduší, kvality půdy či kvality vody nebo podstatnou škodu na živočiších či rostlinách; usmrcování, ničení, držení nebo odchyt jedinců chráněných druhů volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin, kromě případů, kdy se toto jednání týká zanedbatelného množství jedinců těchto druhů a má zanedbatelný dopad na stav daných druhů z hlediska ochrany; každé jednání, které způsobí významné poškození stanoviště v chráněné lokalitě“; a další jednání.

Směrnice tedy stanovuje minimální požadavky na deliktní jednání, která mají být zakotvena v národních trestněprávních předpisech členských států. Článek 4 směrnice požaduje, aby návod a pomoc k úmyslnému jednání, uvedenému

v článku 3 bylo možné trestat jako trestný čin, článek 5 ukládá povinnost postihnout trestné jednání účinnými, přiměřenými a odrazujícími trestními sankcemi. V čl. 6 směrnice je stanoven požadavek trestní odpovědnosti právnických osob a následný čl. 7 se vyjadřuje k sankcím, ukládaným právnickým osobám. Členské státy ovšem mohou zavést či zachovat přísnější postihy, sankce nebo ochranná opatření, směrnice totiž stanovuje pouze minimální požadované limity ochrany životního prostředí, k úpravě trestního práva procesního se nevyjadřuje vůbec.

Implementace směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2008/99/ES do trestněprávní úpravy členských států měla být provedena do 26. prosince 2010. Česká republika dobu transpozice nestihla, EU však žalobu nepodala a stav napravila již zmíněná „zelená evropská novela“, provedená zákonem č. 330/2011 Sb. s nabytím účinnosti dne 1. 12. 2011.

Mezi další prameny evropského komunitárního práva v oblasti ochrany životního prostředí patří Směrnice Rady č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků, Směrnice Rady č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Evropská ekologická soustava chráněných území NATURA 2000, Směrnice Rady č. 83/129/EHS o dovozu kůží z určitých druhů tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených do členských států, Směrnice Rady č. 1999/22/ES o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách, Nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, Nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin z určitých volně žijících živočichů a zboží z nich ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchyťováni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí, Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců, Směrnice upravující veterinární péči a ochranu zvířat proti týrání. Významná je rovněž role Evropského soudního dvora.

4.7. Správněprávní odpovědnost

Správněprávní odpovědnost je odpovědností za správní delikty, tedy za taková protiprávní jednání, za která je možné uložit správněprávní sankci a nastává tehdy, pokud dojde k narušení společenských vztahů chráněných právem životního prostředí. Jedná se o protiprávní jednání, u kterých je dána menší společenská nebezpečnost, než

u trestněprávního jednání. Správního deliktu se mohou dopustit jak fyzické osoby, tak osoby právnické. Z pohledu odpovědnosti za závadné chování je podstatná způsobilost subjektu nabývat svým deliktním jednáním právních povinností, případně pozbývat oprávnění (Průcha et Pomahač, 2002).

Spáchá-li správní delikt fyzická osoba, jedná se zpravidla o přešupek, nebo se může jednat o jiný správní delikt. Deliktní odpovědnosti nabývá fyzická osoba dovršením stanoveného věku patnácti let, za podmínky, že je přičetná. Pokud se nedostává alespoň jednoho z těchto dvou předpokladů, není fyzická osoba dle § 5 zák. č. 200/1990 Sb. za přešupek odpovědná. Právní úpravu, týkající se přešupků, obsahuje zákon č. 200/1990 Sb., o přešupcích (dále jen přešupkový zákon), který zahrnuje i ucelenou úpravu procesního postupu jejich projednávání a ukládání sankcí. Některé ze složkových zákonů na ochranu životního prostředí však rovněž obsahují speciální skutkové podstaty přešupků, jak je uvedeno v kapitole složek ochrany životního prostředí. Pokud některý ze složkových zákonů obsahuje speciální skutkové podstaty, ale výslovně je neoznačuje jako přešupek, je nutné tato ustanovení považovat za skutkové podstaty jiných správních deliktů fyzických osob. To znamená, že při projednání takového činu by se postupovalo dle správního řádu a speciálních procesních ustanovení, obsažených v daném speciálním zákoně.

Pokud se správního deliktu dopustí právnická osoba nebo fyzická osoba oprávněná k podnikání, mluvíme o tzv. jiném správním deliktu, nebo o správním deliktu v užším slova smyslu. V takových případech nelze použít přešupkový zákon, na rozdíl od přešupků nejsou správní delikty kodifikovány v jednom zákoně a není jednotně upraven ani procesní postup jejich projednávání a trestání. Jednotlivé složkové zákony na ochranu životního prostředí, ve kterých jsou dané správní delikty obsaženy, obsahují speciální procesní úpravu, v ostatních případech musí správní orgány při projednávání správních deliktů aplikovat zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. Odpovědnost se u správních deliktů uplatňuje i tehdy, pokud se nejedná o zaviněné jednání, deliktní způsobilost právnické osoby je spojena s jejím vznikem, tedy např. zapsáním do obchodního rejstříku.

Zatímco trestné činy na úseku ochrany životního prostředí mají své vlastní názvy, u správních deliktů tomu tak není. Správní delikty jsou řazeny a nazývány podle skupin – např. přešupky na úseku ochrany životního prostředí, delikty na úseku ochrany přírody a krajiny, delikty na úseku vodního hospodářství a další (Chmelík, 2005).

4.7.1. Sankce správní

Sankce za správní delikt ukládají správní orgány, po projednání ve správním řízení z moci úřední, tzv. *ex officio*, a takovou sankcí je především uložení pokuty. Podle obecné teorie správního práva a podle povahy poruchy mohou mít sankce formu správních trestů (pokuty), nebo formu sankcí obnovující povahy. Při správním trestání je možné použít i kombinaci obou forem sankcí.

Sankce obnovující povahy, neboli nápravná opatření, se používají v případech, kde je možná věcná, faktická náprava protiprávního stavu, zatímco správní tresty přicházejí v úvahu, teprve když nelze nápravy dosáhnout jinak (Průcha, 2007). Taková nápravná opatření mohou být uložena přímo zákonem a jejich uložení nevyžaduje existenci protiprávního stavu.

Ukládání správních sankcí je pravomocí orgánů státní správy ochrany životního prostředí. Jedná se především o Českou inspekci životního prostředí, příslušný obecní úřad, pověřený obecní úřad a úřad s rozšířenou pravomocí, krajský úřad a na území chráněných krajinných oblastí a národních parků jejich správy (Chmelík, 2005). Současně však může být i více subjektů, oprávněných k ukládání sankcí a potom je potřeba řídit se danými ustanoveními konkrétného zákona (Chmelík, 2005). Jako příklad je možno uvést ustanovení § 68 odst. 1 zákona č. 185/2001 Sb. o odpadech. Ten uvádí, že pokutu ukládá, vybírá a vymáhá správní úřad, který jako první zahájil řízení o jejím uložení. Pokud ovšem bylo zahájeno řízení ve stejný den Českou inspekci životního prostředí a obecním úřadem obce s rozšířenou působností, provede řízení o uložení pokuty Česká inspekce životního prostředí. O zahájení řízení o uložení pokuty se potom Česká inspekce životního prostředí a obecní úřad obce s rozšířenou působností vzájemně informují.

Jednou z nejčastěji ukládaných sankcí je uložení peněžité pokuty, přičemž tato možnost je obsažena ve všech zákonech, týkajících se ochrany životního prostředí. Uložení pokuty nemá význam pouze represivní, ale už pouhá možnost uložení pokuty za delikt proti životnímu prostředí, by měla působit preventivně.

Pokuta je zároveň významným zásahem do majetkových poměrů znečišťovatele. Její výše se řídí úvahou správního orgánu a v nejzávažnějších případech může být velmi vysoká – např. „až 5 000 000,- Kč“ v zákoně o odpadech č. 185/2001 Sb.

Složkové zákony na ochranu životního prostředí obsahovaly tři druhy konstrukcí rozsahu peněžitých pokut:

- od nuly do pevně stanovené maximální výše, např. zákony:
 - zák. č. 185/2001 Sb. o odpadech,
 - zák. č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny,
 - zák. č. 289/1995 Sb. o lesích
- pevně stanovená dolní i horní hranice
- pokuta vypočtena dle množství (např. zákon č. 254/2001 Sb. o vodách).

Ve správním trestání se většinou používá prvně uvedená konstrukce s rozpětím pokuty od nuly do pevně stanovené hranice, přičemž tato varianta ponechává nejširší prostor pro správní uvážení orgánu, který o pokutě rozhoduje.

V případě druhé varianty rozmezí pokuty s pevně stanovenou horní i dolní hranicí je výhodou, že umožňuje odlišit nebezpečnost a závažnost deliktu od méně významných a sjednocuje výši ukládaných sankcí. Zároveň může napomoci omezit případnou svévoli či korupci správních orgánů, které o pokutě rozhodují, neboť jim při naplnění všech zákonných znaků deliktu neumožňuje uložení nulové pokuty, jako je tomu u konstrukcí prvního typu. Od tohoto typu konstrukce pokuty se však upouští, převážně byl používán v již neplatných zákonech (např. původní zákon o ochraně ovzduší).

Třetí typ konstrukce je používán výhradně k výpočtům v závislosti na množství odebrané podzemní nebo povrchové vody dle ust. § 125 zák. č. 254/2001 Sb. o vodách.

Pokuty mohou být ukládány obligatorně, nebo fakultativně. Většina skutkových podstat deliktů na úseku ochrany životního prostředí obsahuje obligatorní vyjádření „uloží pokutu“, což správní orgán váže povinností pokutu při naplnění zákonných podmínek uložit vždy a rozhodnout může pouze o její výši. Konstrukce skutkových podstat je postavena na posloupnosti odstavců podle závažnosti a stupně nebezpečnosti, kdy v posledním odstavci je uvedeno rozmezí ukládaných pokut.

K fakultativnímu ukládání pokut směřuje zejména sankcionování přestupků, kde jsou využívány další možnosti ukládání sankcí, které nabízí ust. § 11 zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích.

Při recidivě neboli opakovaném spáchání téhož nebo jiného deliktu, je možné do jednoho roku od nabytí právní moci rozhodnutí o pokutě, uložit další pokutu ve výši dvojnásobku původní pokuty. Možnost uložení opakované pokuty je v různých zákonech stanovena rozdílným způsobem. Jednou variantou je vyjádření „uložit pokutu“, kdy správní orgán je povinen vždy uložit opakovanou pokutu, pokud dojde k naplnění podmínek stanovených zákonem, a takto postupuje např. zák.č. 185/2001 Sb. o odpadech. Druhou možností je vyjádření „lze uložit“, kdy orgán veřejné správy rozhodne na základě vlastní úvahy, zda je uložení opakované pokuty potřebné, či nikoli, tuto úprava obsahuje např. zák. č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí.

Pokud správní orgán rozhodne o uložení opakované pokuty, je povinen ve výroku usnesení uvést ustanovení, jež použil, v odůvodnění popsat důvody pro uložení opakované pokuty a popsat původní pravomocné rozhodnutí, jímž byla uložena první pokuta a od něhož neuběhla lhůta jednoho roku.

Pro potřeby případného rozhodování o ukládání opakovaných pokut vede ČIŽP evidenci pravomocně potrestaných subjektů a archivuje spisový materiál.

Opakovanou pokutu nelze uložit v případě, že „opakování jednání“ je již znakem skutkové podstaty deliktu.

Správní řízení o uložení pokuty zahajují uvedené správní orgány ve lhůtách, stanovených v přestupkovém zákoně a ve složkových zákonech na ochranu životního prostředí. Lhůty pro uložení pokuty ve správním řízení rozlišujeme objektivní a subjektivní. Potíže v případech určování subjektivní lhůty způsoboval sporný výklad pojmu „den, kdy se úřad dověděl o porušení povinnosti“. Zde je třeba vycházet z konstantní judikatury, např. z rozsudků Vrchního soudu v Praze s p. z n. 7 A 147/94 a 7 A 167/1994, nálezů Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 302/02 či rozsudku Nejvyššího správního soudu sp. zn. 5 A 1/2001. Podle posledně uvedeného rozhodnutí „dozvědět se o porušení povinnosti“ neznamená, že již v tomto okamžiku musí mít správní orgán jistotu, že k porušení povinnosti nesporně došlo, nýbrž postačí, že vzniklo důvodné podezření, že se tak stalo. Nemusí jít o informaci zvlášť kvalifikovanou, musí však mít určitou míru věrohodnosti a určitosti.

Nástrojem k řešení ztrát na životním prostředí jsou nápravná opatření. Jedná se o jeden z nástrojů, které jsou využívány správními orgány při výkonu jejich činnosti (Hendrych, 2009). Povinnost k přijetí nápravných opatření se může zakládat

rozhodnutím orgánu státní správy o uložení nápravných opatření, nebo může být založena ze zákona - ex lege (Damohorský, 2010).

Přesto, že se nejedná o sankci, bývají nápravná opatření jako sankční nástroj často vnímána, neboť jsou mnohdy ukládána zároveň s rozhodnutím o správním deliktu (Mates, 1998). Nápravná opatření plní podobné funkce jako klasické sankce a na povinný subjekt mají i obdobný účinek, ale jejich přímé účinky na životní prostředí jako objekt ochrany nejsou totožné.

Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí je výchozím právním předpisem, jenž kalkuluje s možností uložení nápravných opatření. V ustanovení § 27 tohoto zákona je uvedeno, že „každý, kdo poškozováním životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil ekologickou újmu, je povinen obnovit přirozené funkce narušeného ekosystému nebo jeho části. Není-li to možné nebo z vážných důvodů účelné, je povinen ekologickou újmu nahradit jiným způsobem (náhradní plnění); není-li to možné, je povinen nahradit tuto újmu v penězích. Souběh těchto náhrad se nevylučuje“. O přijetí vhodných opatření k nápravě rozhoduje orgán veřejné správy. Mezi nápravné prostředky bývá řazen i zákaz činnosti, povinnost upustit od určitého jednání, uzavření provozovny apod., obecně však mají nápravná opatření směřovat k odstranění závadného stavu, a sice ve stanovené lhůtě. V právu životního prostředí je „uvedení do původního stavu“ jasně preferováno, teprve jako další možnost je stanovena kompenzace nebo pokuta.

Ve složkových zákonech na ochranu životního prostředí jsou potom okolnosti přijímání nápravných opatření dále specifikovány. Více a podrobněji je problematika nápravných opatření řešena v zákoně o ekologické újmě č. 167/2008 Sb., který byl přijat v relativně nedávné době, zatímco ve starších zákonech je této problematice věnována mnohem menší pozornost. Zákon o ekologické újmě je zvláštním právním předpisem ve vztahu k zákonu č. 17/1992 Sb. o životním prostředí, z čehož vyplývá, že právní úprava odpovědnosti za ekologickou újmu, stanovená tímto zákonem, zůstala nedotčena (Stejskal et Vícha, 2009).

V oblasti environmentálního práva je to především správněprávní odpovědnost, která je v praxi uplatňována nejčastěji. Kontrolu a dozor nad dodržováním povinností, stanovených zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny a dalšími složkovými zákony na ochranu životního prostředí vykonávají zejména orgány státní správy, i proto má právo životního prostředí velice blízko právě ke správnímu právu,

i s komplikacemi v rámci právní úpravy, která je značně roztříštěná, nejednotná a schází jí úprava obecných institutů, jako jsou okolnosti vylučující protiprávnost a trestnost, zánik trestnosti, zásady pro ukládání sankcí, procesní pravidla apod. (Musil, 2002).

4.7.2. Přestupky

Ve smyslu ustanovení § 2 přestupkového zákona, je přestupkem pouze takové jednání, které je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, který zahrnuje i ucelenou úpravu procesního postupu.

Přestupkem je zaviněné protiprávní jednání fyzické osoby, které naplnilo skutkovou podstatu přestupku, pojem přestupku jsem zmínila již v úvodu této práce. Právní úprava přestupků je zakotvena v zákoně o přestupcích č. 200/1990 Sb., včetně postupu jejich projednávání a ukládání sankcí. Některé ze složkových zákonů na ochranu životního prostředí rovněž obsahují speciální skutkové podstaty přestupků, jak již bylo uvedeno v kapitole složek ochrany životního prostředí. Pokud některý ze složkových zákonů obsahuje speciální skutkové podstaty, ale výslovně je neoznačuje jako přestupek, je nutné tato ustanovení považovat za skutkové podstaty jiných správních deliktů fyzických osob. To znamená, že při projednání takového činu by se postupovalo dle správního řádu a speciálních procesních ustanovení, obsažených v daném speciálním zákoně. Obvykle jsou zde skutkové podstaty přestupků vymezeny přesněji a podrobněji a stanoví sankce odlišně, než jak jsou stanoveny v přestupkovém zákoně. Skutkové podstaty, uvedené v zákoně č. 200/1990 Sb. o přestupcích se tedy použijí subsidiárně, pouze v případě, že konkrétní přestupek není vymezen ve speciálním právním předpise. Takovou skutkovou podstatu nazýváme zbytkovou skutkovou podstatou.

K odpovědnosti fyzických osob za přestupek je třeba naplnění subjektivní stránky – zavinění, a to ve formě úmyslu nebo nedbalosti. Na rozdíl od trestního práva zde dokonce k uplatnění odpovědnosti postačí zavinění z nedbalosti, pouze v některých případech zákon výslovně požaduje úmyslné zavinění.

Významným znakem přestupku je jeho protiprávnost, což v podstatě znamená, že se jedná o čin, který je právním řádem zakázaný. Protiprávnost obvykle není ve skutkových podstatách přímo uvedena, dovozuje se z příslušných hmotněprávních předpisů na ochranu životního prostředí (Mates, 2002).

Nutnost protiprávnosti jednání je potvrzena i stanovením okolností, které protiprávnost vylučují – zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích je stanoví takto:

- nutná obrana (§ 2 zák. č. 200/1990 Sb.)
- krajní nouze (§ 2 zák. č. 200/1990 Sb.)
- jednání na příkaz (§ 6 zák. č. 200/1990 Sb.)

U přestupku rozlišujeme jeho formální a materiální stránku. Formální znak je dán obecnými znaky, které jsou společné všem přestupkům a je to například objekt a objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka, zavinění, a typovými znaky, které odlišují jednotlivé skutkové podstaty přestupků. Formální znaky skutkové podstaty jsou uvedeny v obecné i zvláštní části zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích, a rovněž jsou obsaženy ve složkových zákonech na ochranu životního prostředí.

Materiální znak je vyjádřen definicí „jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti“ a je významný především k rozlišení přestupků od trestných činů nebo naopak od bagatelních přestupků. Pokud se stane, že je posuzováno jednání, u něhož jsou formální znaky u obou druhů deliktů shodné, k jejich rozlišení se využije právě materiální znak, neboli nebezpečnost činu pro společnost.

V environmentálním právu se užijí všechny typy sankcí, uvedených v přestupkovém zákoně. Při ukládání konkrétní sankce se zohlední závažnost spáchaného přestupku, způsob spáchání, jeho následky, míru zavinění nebo okolnosti, za nichž byl daný přestupek spáchán.

Ve smyslu ustanovení § 11 zák. č. 200/1990 o přestupcích lze za přestupek uložit tyto sankce:

- napomenutí,
- pokutu,
- zákaz činnosti,
- propadnutí věci,
- zákaz pobytu.

Vedle sankcí je možné podle § 16 přestupkového zákona uložit ochranná opatření, kterými jsou a) omezující opatření a b) zabránění věci (Damohorský, 1995).

Každou uvedenou sankci lze uložit samostatně nebo s jinou sankcí, pouze napomenutí nelze uložit společně s pokutou.

Správní orgán může od uložení sankce v rozhodnutí o přestupku upustit, a to zejména pro bezvýznamnost provinění protiprávně jednajícího subjektu, nebo pokud samotné projednání přestupku postačí k nápravě pachatele. Takový postup je však možný ve správním řízení pouze v oblasti přestupků, nelze ho použít u jiných správních deliktů.

Přestupkový zákon obsahuje v § 45 podstatu přestupků na úseku ochrany životního prostředí v tom smyslu, že „přestupku se dopustí ten, kdo porušením zvláštních právních předpisů o ochraně životního prostředí jiným způsobem, než jak vyplývá z ustanovení §§ 21 až 44, zhorší životní prostředí. Za přestupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 10 000 Kč.“

Při bližším prozkoumání zvláštní části přestupkového zákona, je však zjevné, že ochranu životního prostředí v sobě obsahují i jiná ustanovení, než jsou vymezena v ustanovení § 45 zák. č. 200/1990 Sb.

Ochranou životního prostředí se zabývají zejména následující ustanovení:

§ 29 - přestupky na úseku zdravotnictví

„Přestupku se dopustí ten, kdo

- b) nedodrží opatření stanovené nebo uložené ke snížení hluku a vibrací, s výjimkou povinností stanovených pro pořádání nebo poskytnutí prostor a pozemků pro veřejné produkce hudby,
- c) ohrozí nebo poruší zdravotní nezávadnost pitné vody,
- h) poruší zákaz nebo nesplní povinnosti stanovené nebo uložené k ochraně zdraví před neionizujícím zářením,
- o) jako pořadatel veřejné produkce hudby nezajistí, že hluk z ní nepřekročí stanovené hygienické limity, nebo poskytne stavbu, jiné zařízení nebo pozemek k veřejné produkci hudby, aniž by zajistil, že hluk z ní nepřekročí stanovené hygienické limity“,

§ 29a - přestupky na úseku vyhledávání, ochrany, využívání a dalšího rozvoje přírodních léčivých zdrojů, zdrojů přírodních minerálních vod a lázeňských míst

„Přestupku podle tohoto zákona se dopustí ten, kdo

- a) nedodrží omezení nebo zákaz stanovený na ochranu přírodního léčivého zdroje, zdroje přírodní minerální vody, přírodních léčebných lázní nebo lázeňského místa,
- c) vykonává činnost zakázanou v ochranném pásmu přírodního léčivého zdroje a zdroje přírodní minerální vody,
- g) ztěžuje plnění úkolů při vyhledávání a průzkumu přirozeně se vyskytujících zdrojů minerálních vod, plynů, peloidů a dozoru nad dodržováním opatření v ochranném pásmu přírodního léčivého zdroje a zdroje přírodní minerální vody“.

§ 34 - přestupky na úseku vodního hospodářství

„Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) odebere povrchovou nebo podzemní vodu bez potřebného povolení vodoprávního úřadu nebo v rozporu s ním,
- b) vypustí odpadní nebo důlní vody do vod povrchových nebo podzemních, popřípadě do kanalizace, v rozporu s vodním zákonem,
- c) znečistí povrchovou nebo podzemní vodu nebo ohrozí její jakost nebo zdravotní nezávadnost nedovoleným nakládáním se závadnými látkami, popřípadě způsobí vniknutí těchto látek do kanalizace v rozporu s vodním zákonem,
- e) poruší jiné povinnosti, stanovené vodním zákonem, nebo povinnosti na základě něj uložené,
- g) neoprávněně vypouští odpadní vody do kanalizace bez uzavřené smlouvy o odvádění odpadních vod nebo v rozporu s ní nebo s podmínkami stanovenými kanalizačním řádem,
- j) v ochranném pásmu vodovodu nebo kanalizace bez písemného souhlasu jeho vlastníka nebo provozovatele, popřípadě vodoprávního úřadu, provádí zemní práce, provádí stavby nebo jinak omezuje přístup k vodovodu nebo kanalizaci či ohrožuje jejich technický stav nebo vysazuje trvalé porosty, provádí skládky nebo provádí terénní úpravy“.

§ 35 - přestupky na úseku zemědělství, myslivosti a rybářství

„Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) neoprávněně vyrobí, doveze, uvede do oběhu nebo neoprávněně či nesprávně použije chemický nebo biologický přípravek na ochranu rostlin,
- b) znečistí půdu nevhodným skladováním olejů a pohonných hmot, pesticidů, hnojiv, popřípadě jiných škodlivých látek,
- c) nesplní opatření uložené podle zvláštních právních předpisů o ochraně zemědělského půdního fondu nebo o myslivosti,
- d) poruší povinnost stanovenou k ochraně rostlin před zvláště nebezpečnými škůdci nebo chorobami,
- e) neoprávněně provede změnu kultury pozemku, který je součástí zemědělského půdního fondu, anebo neoprávněně odejme zemědělskou půdu zemědělské výrobě nebo neoprávněně provádí činnost poškozující zemědělskou výrobu na takové půdě,
- f) neoprávněně loví zvěř nebo chytá ryby“.

§ 39 - přestupky na úseku ochrany a využití nerostného bohatství

„Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) neoprávněně vnikne do důlního díla nebo do území, ve kterém je vykonávána hornická činnost nebo činnost prováděná hornickým způsobem, nebo do poddolovaného území, kam je vstup zakázán,
- b) úmyslně poškodí zařízení sloužící k využívání nerostného bohatství nebo k provádění činnosti vykonávané hornickým způsobem, včetně důlně měřičských signálů, značek a ochrany znaků a jiných měřičských zařízení, jakož i značek upozorňujících na zákaz vstupu,
- c) neoprávněně odvede povrchovou, podzemní nebo jinou vodu do důlních vod nebo důlních děl anebo úmyslně poškodí zařízení pro odvádění důlních vod“.

§ 44 - přestupky na úseku správy státních hranic

„Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) zničí, poškodí, neoprávněně přemístí nebo neoprávněně odstraní hraniční znak nebo zařízení upozorňující na průběh státních hranic,
- b) neoprávněně zasáhne do hraničního pruhu nebo volné kruhové plochy nebo do břehů nebo koryta hraničního vodního toku nebo do hraniční cesty, zhorší-li se tím zřetelnost průběhu státních hranic nebo jestliže se

tím změni jejich poloha, nebo neumožní nebo jinak ztíží oprávněné osobě vstup, vjezd anebo výkon prací při správě státních hranic“.

§ 47 - přestupky proti veřejnému pořádku

„Přestupku dopustí ten, kdo

- d) znečistí veřejné prostranství, veřejně přístupný objekt nebo veřejně přístupné zařízení anebo zanedbá povinnost úklidu veřejného prostranství;
- h) neoprávněně založí skládku nebo odkládá odpadky nebo odpady mimo vyhrazená místa“.

V některých složkových zákonech na ochranu životního prostředí jsou zavedeny speciální skutkové podstaty nejen jiných správních deliktů, ale i přestupků na úseku konkrétního chráněného zájmu.

Přestupky jsou tedy vymezeny v § 53 zák. č. 289/1995 Sb. o lesích, nebo v §§ 116-125 zák. č. 254/2001 Sb. o vodách. V § 23 zák. č. 201/2012 Sb. jsou definovány přestupky na poli ochrany ovzduší.

Ustanovení § 87 zák. č. 114/1992 Sb. vyjmenuje přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny, kde jsou jednotlivé přestupky a sankce za ně ukládané, odstupňovány podle závažnosti protiprávního jednání. Sankcemi za přestupky jsou zde výhradně pokuty, a to od 10 000 Kč do 100 000 Kč, přičemž za přestupky v ochraně zvláště chráněných rostlin a živočichů, dřevin a památných stromů, lze uložit pokutu až dvojnásobnou, pokud byly spáchány ve zvláště chráněných územích.

Zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech v § 69 potom stanoví přestupky fyzických osob na úseku odpadového hospodářství.

Naopak v některých oblastech ochrany životního prostředí, jako je třeba ochrana zemědělské půdy ve znění zák. č. 334/1992 Sb., samostatnou úpravu přestupků nenajdeme a jsme odkázáni pouze na přestupkový zákon.

4.7.3. Jiné správní delikty

Právnícké osoby, nebo fyzické osoby oprávněné k podnikání, se mohou dopustit správního deliktu v užším slova smyslu, neboli jiného správního deliktu. Na rozdíl od přestupků nejsou správní delikty jednotně kodifikovány a není jednotně upraven ani procesní postup jejich projednávání a trestání. Hmotnou i procesní úpravu

jiných správních deliktů obsahují přímo jednotlivé složkové zákony na ochranu životního prostředí. V ostatních případech musí správní orgány při projednávání správních deliktů aplikovat správní řád, tedy zákon č. 500/2004 Sb. Právní úprava je v oblasti správních deliktů velice roztržštěná a dosti nejednotná. V právních úpravách jsou rozdíly nejen ve vymezení skutkových podstat, ale i v okruhu kompetentních správních orgánů. Odlišné jsou i fakultativně ukládané sankce, vymezené lhůty a další. Při naplnění znaků skutkové podstaty, postižitelné podle několika různých složkových zákonů současně, je potřeba respektovat pravidlo „ne bis in idem“, tedy „ne dvakrát v jedné věci“ a vyloučit tak dvojí postih. Podle judikatury však není vyloučen souběžný postih dvěma různými správními orgány za stejné protiprávní jednání, pokud naplňuje znaky skutkových podstat dvou správních deliktů podle dvou právních předpisů (Damohorský, 2010).

V právní úpravě jiných správních deliktů nejsou výslovně uvedeny ani okolnosti vylučující protiprávnost, dle judikatury je však nutné i v těchto případech aplikovat postup jako u přestupků. Použita může být například krajní nouze, plnění příkazu či zákonné povinnosti, nebo výkon oprávnění. Při posuzování jiných správních deliktů je však vyloučeno použití nutné obrany, což vyplývá z povahy subjektu činu.

V právní úpravě správních deliktů nalezneme absolutní, neboli objektivní odpovědnost, což v podstatě znamená, že není potřeba naplnit znak zavinění. Odpovědnost za správní delikt nastává se vznikem následku a není možnost zproštění odpovědnosti (Borovičková et Havelková, 2005).

Obecná právní úprava nezahrnuje bližší úpravu odpovědnosti za jiné správní delikty, i zde je ale potřeba použít extenzivní výklad deliktu v oblasti veřejného práva, tedy že i skutková podstata správního deliktu je tvořena formální a materiální stránkou. Nelze tedy spatřovat jiný správní delikt v jednání, které sice naplní formální stránku podstaty deliktu, ale postrádá společenskou nebezpečnost.

Subjektem u správních deliktů může být právnická osoba, nebo fyzická osoba, oprávněná k podnikání.

Pokud se jedná o právnické osoby, jejich odpovědnost za správní delikt je odpovědností právnické osoby jako celku, tedy i jejich zaměstnanců, nebo jiných osob s ní spojených (Jelínková, 2009). Pokud však zákon stanoví povinnost právnické osobě a nesplnění nebo porušení takové povinnosti naplní znaky skutkové podstaty přestupku, odpovídá za přestupek fyzická osoba, která za právnickou osobu jednala nebo měla jednat, nebo dala příkaz k protiprávnímu jednání. Odpovědnost za

přestupek se ale uplatní pouze tehdy, není-li naplněna skutková podstata jiného správního deliktu fyzické osoby (Mates, 2002). V konkrétních případech je možno zvážit odpovědnost objednatele protiprávního konání, pokud naplňuje skutkové znaky správního deliktu (Miko et Borovičková, 2007). K okolnosti, která tvoří zákonný znak skutkové podstaty, nelze přihlídnout jako k polehčující či přitěžující okolnosti. Jiné správní delikty jsou speciální vůči přestupkům, ale subsidiární vůči trestným činům.

Odpovědnost fyzické osoby, oprávněné k podnikání, se uplatňuje za stejných podmínek, jako u právnické osoby, vzniká v okamžiku právní moci oprávnění k podnikání. Dle ustanovení § 88 zákona č. 114/1992 Sb. lze hodnotit jednání fyzické osoby při výkonu podnikatelské činnosti jako správní delikt nejen v těch případech, kdy jednání je přímo výkonem předmětu podnikání, ale i tehdy, když k jednání dojde pouze v souvislosti s předmětem podnikání, jak se shodla výkladová komise Ministerstva životního prostředí.

Rovněž za jednání fyzických osob nepodnikajících lze uplatnit odpovědnost za jiné správní delikty, a to v případě hmotněprávních deliktů, které nelze posoudit jako přestupky ani disciplinární správní delikty. Tyto delikty jsou speciální vůči přestupkům, avšak podpůrné vůči trestným činům a ve vztahu k disciplinárním správním deliktům není vyloučen souběh. Jako příklad lze uvést např. § 28 zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému, který v odstavci 1 písm. a) stanoví sankci pro fyzickou osobu a v písm. b) stanoví odlišnou sankci pro právnickou osobu nebo podnikající fyzickou osobu. Specifická pro takové delikty je skutečnost, že se u nich obvykle nevyžaduje zavinění a správním orgánům se tak usnadňuje uplatňování spravedlnosti. Jejich procesní úpravu obsahuje pouze správní řád. V dnešní době je však tato kategorie správních deliktů na ústupu a bývá považována za přežitek.

Sankcí u jiných správních deliktů jsou především pokuty, ale i jiné sankční nástroje nápravného charakteru, které lze použít samostatně, nebo společně se sankcí. Jedná se např. o:

- odejmutí nebo zrušení osvědčení, autorizace či pověření, které musí mít subjekt pro výkon činnosti
- zrušení/zastavení/omezení provozu
- zákaz činnosti
- zabránění (odejmutí) věci

Například v ustanovení § 89 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je stanovena možnost odebrání nedovoleně držných jedinců zvláště chráněných druhů orgánem ochrany přírody. Předmětem úpravy je zejména nelegální obchod s ohroženými a chráněnými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Díky aktivnímu využívání zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů, i díky změně některých zákonů se daří odhalovat stále větší počet takových případů.

Jedním z nejsilnějších preventivních nástrojů správních orgánů je omezení a zákaz činnosti, který je možno uložit ve smyslu ustanovení § 66 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Na základě ustanovení tohoto paragrafu je možno stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody. Takovou činnost může správní orgán také úplně zakázat. Jak uvádí Jelínková (2008), největší zkušenosti s používáním tohoto ustanovení má především Česká inspekce životního prostředí, kdy jej s relativním úspěchem využívá např. v ochraně dřevin rostoucích mimo les. V těchto případech často obecné právní nástroje selhávají, neboť orgány ochrany přírody je neumějí, eventuálně dokonce ani nechtějí, správně používat. Dojde-li orgán ČIŽP k závěru, že pravomocné rozhodnutí příslušného orgánu ochrany přírody k povolení kácení je nezákonné, zakáže toto kácení alespoň do doby, než příslušný nadřízený orgán napadené rozhodnutí přezkoumá.

Při vyměřování výše a druhu sankce je správní orgán oprávněný využívat správní uvážení, které však musí být odůvodněné a musí použít kritéria, která jsou stanovena buď taxativně, nebo demonstrativně. Správní orgán přihlíží zejména k povaze protiprávního jednání a k míře poškození či ohrožení životního prostředí (Borovičková et Havelková, 2005).

V případě recidivy neboli opětovného porušení povinnosti v určitém období po již uložené sankci, může dojít k uložení další sankce a obecně se zvyšuje její horní hranice. Některé zákony vyžadují porušení stejné povinnosti, jiné umožňují uložení sankce za recidivu i při porušení jiné povinnosti, než za kterou byla uložena původní sankce.

Správní orgán může ve výjimečných případech upustit od potrestání, např. v zákoně č. 254/2001 Sb. o vodách, je stanovena možnost upuštění od pokuty. Na rozdíl od přestupkového zákona však jde o zastavení řízení ještě před rozhodnutím ve

věci, jedná se tedy spíše o „upuštění od řízení“. Řešením v případě bezvýznamnosti protiprávního jednání subjektu může být uložení sankce při dolní hranici sazby.

K projednání správních deliktů jsou příslušné Česká inspekce životního prostředí, orgány obcí nebo orgány obcí s rozšířenou působností.

4.7.4. Zhodnocení správněprávní úpravy

V oblasti správních deliktů je právní úprava nejednotná a velmi roztržštěná, především jsou rozdíly ve vymezení skutkových podstat, ale i v okruhu kompetentních správních orgánů. Odlišné jsou i fakultativně ukládané sankce, vymezené lhůty a další. Při naplnění znaků skutkové podstaty, postižitelné podle několika různých složkových zákonů současně nebo podle trestního zákona, je potřeba respektovat pravidlo „ne bis in idem“, tedy „ne dvakrát v jedné věci“ a vyloučit tak dvojí postih. Podle judikatury však není vyloučen souběžný postih dvěma různými správními orgány za stejné protiprávní jednání, pokud naplňuje znaky skutkových podstat dvou správních deliktů podle dvou právních předpisů (Damohorský, 2010). Totéž jednání však nelze postihnout zároveň jako správní delikt a jako trestný čin současně, k této problematice pojednám v následující kapitole.

Rozhodování o výši ukládaných sankcí za protiprávní jednání proti životnímu prostředí je dalším aktuálním problémem. Nejzásadnějších zásahů do životního prostředí se dopouštějí velké společnosti při snaze o dosažení maximálních zisků a s pokutou kalkulují jako s jednou z účetních položek, což by správní orgány při svém rozhodování měly mít na zřeteli a snažit se, aby postihy také měly motivační charakter.

Heyes (1996) k samotnému způsobu postihování znečišťovatelů životního prostředí zjistil, že sankční režim, který nejlépe chrání životní prostředí, uplatňuje především nižší sankce, spíše než ty maximální. Používání menších sankcí totiž může zlepšit dodržování pravidel ochrany životního prostředí. Tato myšlenka se jeví jako logická v případech, kde znečišťovatel disponuje vlastními soukromými informacemi o náhodném uvolnění polutantů a nákladech na čištění. Použití nižších sankcí jej nemá zastrašit, ale naopak povzbudit ke zlepšení opatření k zamezení úniku polutantů.

Typickým přístupem k definování úrovně znečištění bylo rovnítko mezi škodou na jednotku znečištění a mezními náklady na snižování znečištění. Náhrada

škody se obvykle měřila podle dopadů na lidské zdraví, rekreační činnost a dalších fyzických dopadů znečištění (Farmer et al. 2001).

Dle klasické teorie se optimální pokuta rovná škodě, způsobené deliktem, dělená pravděpodobností odhalení (Polinski et Shavell, 2007). Pokud se zaměřujeme na emise z výroby, tak přestože předpokládáme, že budeme rozsah poškození životního prostředí dokonale znát, přesto optimální pokutu nenajdeme. Existuje interakce mezi emisemi, hospodářstvím a životním prostředím a tento vztah se musí plně odrazit na výši pokut, uložených regulátorem. Předchozí literatura o optimálních pokutách používá tzv. diskrétní modely, kde se předpokládají konstantní škody způsobené trestným činem (Rousseau et Telle, 2010). Výsledky zkoumání Rousseau et Telle (2010) však snižují atraktivitu pokut, čímž vysvětlují sklon kompetentních agentur k vymáhání nepeněžitých trestů. Důvodem snížení atraktivity pokut je fakt, že poškození životního prostředí není téměř nikdy lineární, a že pokuty uložené jednomu podniku nemohou odrazit všechny relevantní faktory, včetně emisí všech ostatních firem.

Zdá se, že poměrně rozšířená ve světě je praxe – upozornění znečišťovatele na zjištěný protiprávní stav a teprve pokud neprovede nápravu, je potrestán. Nyborg et Telle (2004) k tomu uvádějí, že např. v Norsku je ve většině případů varovný dopis znečišťovateli dostačující a vede k nápravě. Přísné postihy, jako je uzavření závodu, zabavení zisku, pokuty a uvěznění, jsou oficiálně k dispozici, ale prakticky nikdy nejsou uloženy. Většina případů poškozování životního prostředí se nikdy k soudu nedostane. Rovněž Harrington (1988) tvrdí, že ve Spojených státech agentura ochrany životního prostředí prováděla audity poměrně vzácně, a pokuty nebo jiné sankce byly uloženy jen zřídka. Dle jeho zjištění zdaleka nejčastější opatření, namířené proti znečišťovatelům, bylo zaslání oznámení o porušení zákona a nařízení k provedení opatření k nápravě. Žádné další sankce obvykle uloženy nebyly. Při monitorování životního prostředí ve Velké Británii se také vyskytl trend opakovaného varování znečišťovatele a k jeho potrestání docházelo teprve v případě, kdy nespolupracoval a nečinil kroky k nápravě protiprávního stavu.

Zjištění protiprávního stavu – a to poškození či ohrožení životního prostředí – je však značně složité a představuje jednu ze zásadních otázek environmentálního práva. V pravděpodobnosti detekce jsou určité rozdíly a v případě, že donucovací orgán nebo orgán státní správy bez větších obtíží zvládne znečištění detekovat, je optimální přistoupit ke zvýšení pokut (Bebchuk et Kaplow, 1993).

Jako nevýhodu správní úpravy postihování protiprávního jednání proti životnímu prostředí můžeme vnímat fakt, že na ukládání sankcí se nepodílejí soudní orgány, které jsou nejvyšší zárukou zákonnosti a nestrannosti právního státu.

4.8. Kolize trestního a správního práva na úseku ochrany životního prostředí

Správní právo na úseku ochrany životního prostředí se, stejně jako trestní právo, zabývá postihem protiprávního jednání, které poškozuje životní prostředí nebo jeho jednotlivé složky. Liší se v materiálním znaku, tedy stupni nebezpečnosti jednání pro společnost – zatímco správním deliktem označujeme méně závažné delikty právnických osob, fyzických osob a fyzických osob oprávněných k podnikání, trestným činem označujeme jednání pro společnost nejškodlivější.

Otázku vzájemného vztahu trestního a správního řízení řeší uspokojivým způsobem pouze zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob v ustanovení § 28, a pouze částečně přestupkový zákon v ust. §§ 66, 94 a § 20 odst. 2, přičemž právní úprava ohledně jiných správních deliktů fyzických osob, oprávněných k podnikání neexistuje vůbec (Havelková, 2012).

Nedořešením vzájemného vztahu trestního a správního řízení vzniká možnost kolize odpovědnosti za trestné činy a odpovědnosti za správní delikty. V podstatě se jedná o velice zásadní problém, kde jedno a totéž protiprávní jednání naplňuje formální znaky skutkové podstaty trestného činu, zejména podle § 299, § 300 a § 301 trestního zákoníku, ale zároveň i skutkové podstaty přestupků nebo jiných správních deliktů podle ust. § 87 a 88 zákona o OPK. Tato skutečnost je příčinou nepředvídatelnosti trestního i správního rozhodování a zároveň vyvolává interpretační potíže a nedostatek právní jistoty.

Kupříkladu úplné zničení památného stromu naplní formální znaky trestného činu podle ust. § 301 trestního zákona a rovněž znaky jiného správního deliktu podle ust. § 88 odst. 1 písm. b) zák. o OPK a přestupku podle ust. § 87 odst. 3 písm. a) zákona o OPK. Orgány činné v trestním řízení ani orgány ochrany přírody nemají k dispozici žádný jednoznačný předpis, který by určoval, jak mají v takovém případě postupovat.

Nezbývá, než použít zásadu subsidiarity trestní represe ve smyslu ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákona s tím, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Zároveň však v § 2 odst. 1 zákona o přestupcích je stanovena subsidiarita přestupků vůči trestným činům. Z toho plyne, že tato rozdílná ustanovení trestního a přestupkového zákona nelze uplatnit současně, například v případě již uváděného úplného zničení památného stromu. V takovém případě se pravděpodobně využije zásady *lex posterior derogat priori*, neboli zákon pozdější ruší zákon dřívější, a uplatní se i ve vztahu k přestupkům subsidiarita trestného činu. V případě popsané kolize je tedy možné přistoupit k trestnímu postihu pouze tehdy, nepostačí-li postih za přestupek, případně jiný správní delikt.

Pokud tedy lze soudit, že by případný postih za správní delikt nebyl dostačující a poškození chráněného objektu – památného stromu - by bylo tak závažné, že by s sebou neslo úplný zánik nebo oslabení důvodu pro ochranu, bylo by možno takový čin posoudit podle ustanovení § 301 trestního zákoníku. Nebude-li však poškození chráněného zájmu v dostatečném rozsahu a i nadále jsou dány důvody jeho ochrany, pak toto protiprávní jednání nenaplňuje znaky trestného činu a musí být posouzeno jako správní delikt (Havelková, 2012).

Tato nejednoznačná situace při posuzování protiprávních jednání je úskalím práce především orgánů ochrany přírody, které jsou obvykle prvním orgánem, který se s deliktem seznámí. Na nich potom leží tíha rozhodování, zda předmětné jednání podřadit pod správní delikty a vyřešit je, nebo zda podat oznámení orgánům činným v trestním řízení. Tuto otázku je třeba velmi pečlivě zvážit, neboť v právu platí zásada *ne bis in idem*, neboli ne dvakrát v téže věci a pachatel nemůže být potrestán dvakrát za stejný skutek. Pokud tedy orgán ochrany přírody sám pravomocně rozhodne o pokutě ve správním nebo přestupkovém řízení, nemůže již být pachatel za tento skutek trestně postižen ani v případě, že dodatečně budou zjištěny větší škodlivé následky jeho činu, než se původně jevílo. Naopak pokud orgán ochrany přírody dospěje k závěru, že byl spáchán trestný čin a podá dle ust. § 8 odst. 1 tr. řádu oznámení OČTŘ, měl by vyčkat, zda orgány činné v trestním řízení zahájí v uvedené věci trestní stíhání. Nezahájí-li OČTŘ trestní stíhání, nic nebrání tomu, aby orgán ochrany přírody sám rozhodl.

Sankce by potom měla plnit především funkci represivní, ale zároveň i funkci preventivní, tedy odstrašovat pachatele či jiné osoby od podobného protiprávního jednání (Havelková, 2012).

5. VÝSLEDKY

5.1. Vývoj ukládání sankcí trestněprávní rovině

Ministerstvo spravedlnosti České republiky zveřejňuje na svých internetových stránkách každoročně tzv. Statistické ročenky, přičemž jejich třetí část obsahuje statistické ročenky kriminality. Na základě těchto údajů byly vypracovány tabulky, dokumentující průběh trestního řízení u trestných činů proti životnímu prostředí za rok 2008, 2009, 2010 a 2011. Pro roky 2010 a 2011 byly vytvořeny dvě tabulky, které dokumentují zvláště trestné činy posuzované podle starého trestního zákona č. 140/1961 Sb. a podle nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. Statistická ročenka za rok 2012 dosud nebyla Ministerstvem spravedlnosti ČR publikována.

Horizontální sloupec v tabulce označuje jednotlivé trestné činy dle paragrafů trestního zákona nebo trestního zákoníku (viz vysvětlivky níže), vertikální sloupec značí stádium dle zákona č. 141/1961 Sb. (dále jen trestní řád), do něhož trestní řízení dospělo (viz vysvětlivky níže).

V tabulce jsou potom zaneseny počty konkrétních trestných činů, které byly v daném roce řešeny.

V části tabulek s údaji státních zastupitelství jsou počty trestných činů uvedeny v roce, v němž bylo ve věci meritorně rozhodnuto.

V části tabulek s údaji soudů jsou počty tr. činů a trestů uvedeny v roce, kdy nastala právní moc rozhodnutí.

Vysvětlivky k vertikálnímu sloupci tabulek č. 1 - 6:

- zahájeno činů* - počet zahájení úkonů trestního řízení dle § 158 odst. 3 tr. řádu,
- obžalováno* - počet činů, za něž byla podána obžaloba podle § 176 tr. řádu,
- zastaveno* - v údajích státních zastupitelství – zastavení trestního stíhání dle § 172 trestního řádu, podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 trestního řádu,
- v údajích soudů – zastavení dle § 188, § 223, § 257 trestního řádu,
- tresty* - odnětí svobody nepodmíněně, podmíněně (trest odnětí svobody, jehož výkon soud podmíněně odložil na zkušební dobu),

- jiný trest* - ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, propadnutí majetku, propadnutí věci, vyhoštění, zákaz pobytu, domácí vězení,
- upuštěno od potrestání* - upuštění od potrestání dle § 24 nebo § 25 tr.z. a § 11, §12, §13, § 14 ZSM,
- tresty ve spojení s jinými tresty* - uloženo více trestů současně ve smyslu § 28 trestního zákona,
- ochranné léčení*- počet osob, kterým soud podle § 72 trestního zákona uložil ochranné léčení,
- zproštěno* - počet osob, u kterých soud pravomocně rozhodl o zproštění obžaloby podle § 226 tr. ř.,
- postoupeno* - dle § 188, § 222, § 257 trestního řádu.

Vysvětlivky k horizontálnímu sloupci tabulek:

Tabulka č. 1, 2, 3, 5

- § 178a - pytláctví
- § 181a - ohrožení a poškození životního prostředí
- § 181b - ohrožení a poškození životního prostředí z nedbalosti
- § 181c - poškozování lesa těžbou
- § 181e - nakládání s odpady
- §181f - neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami
- § 203 - týrání zvířat

Tabulka č. 4,6

- § 293 - poškození a ohrožení životního prostředí
- § 294 - poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti
- § 295 - poškození lesa
- § 297 - neoprávněné vypuštění znečišťujících látek
- § 298 - neoprávněné nakládání s odpady

- § 299 - neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami
- § 300 - neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti
- § 301 - poškození chráněných částí přírody
- § 302 - týrání zvířat
- § 303 - zanedbání péče o zvíře z nedbalosti
- § 304 - pytláctví
- §§ 305-307 - nejsou do tabulek zahrnuty, neboť ve sledovaných letech 2010 a 2011 nebyl odhalen, obžalován ani odsouzen žádný takový trestný čin
- §§ 294a a 298a - nejsou do tabulek zahrnuty, neboť byly do trestního zákoníku zavedeny tzv. „zelenou evropskou novelou“, která nabyla účinnosti 1. 12. 2011, nebyly tedy ve statistikách let 2010 a 2011 vůbec evidovány

Tabulka č. 1 – Rok 2008 dle zák. č. 140/1961 Sb.

Státní zastupitelství	§178a	§181a	§181b	§181c	§181e	§181f	§203
Zahájeno činů	145	5	4	4	12	9	36
Odloženo §159a	2	1	1	1	1	0	4
Zastaveno	17	0	1	1	2	2	5
Odloženo §179c, § 179g	31	0	0	0	0	0	0
Soud	§178a	§181a	§181b	§181c	§181e	§181f	§203
Obžalováno činů	73	0	1	1	3	3	23
Odnětí svobody nepodmíněně	0	0	0	0	0	0	2
Odnětí svobody podmíněně	25	0	1	1	3	1	12
Peněžitý trest	13	0	0	0	0	1	1
Zákaz činnosti	0	0	0	0	0	0	0
Obecně prospěšné práce	16	0	0	0	0	0	2
Jiný trest	13	0	0	0	0	0	1
Tresty ve spojení s jinými celkem	30	0	0	2	3	1	5
Ochranné léčení	0	0	0	0	0	0	1
Upuštěno od potrestání	1	0	0	0	0	1	0
Zproštěno	1	1	1	0	0	1	1
Zastaveno	5	0	0	0	0	0	1
Postoupeno	7	0	1	0	0	0	2

V roce 2008 (viz Tabulka č. 1) bylo tedy zjištěno 215 nových trestných činů proti životnímu prostředí. Pouze 104 trestných činů však dospělo až k řízení před soudem, kde bylo uděleno 45 trestů odnětí svobody, z toho 43 podmíněně. Uloženo bylo 47 jiných trestů (peněžitě, obecně prospěšné práce a jiný trest) a dalších 41 trestů (peněžitě, zákaz činnosti, jiný trest) ve spojení s nimi.

Dva tresty odnětí svobody nepodmíněně ve výši do jednoho roku byly uloženy za spáchání tr. činu „týrání zvířat“ dle § 203 tr.z.

Na celkovém výsledku se nejméně podílí trestný čin „pytláctví“ dle § 178a tr.z., kde je nejvíce zahájených, obžalovaných a následně i odsouzených činů. Zanedbatelný není ani podíl tr. činu „týrání zvířat“ dle § 203 tr.z., zatímco počet ostatních trestných činů je minimální. To lze přičíst vysoké latenci těchto trestných činů a následnému obtížnému dokazování zavinění v trestním řízení.

Tabulka č. 2 – Rok 2009 dle zák. č. 140/1961 Sb.

Státní zastupitelství	§178a	§181a	§181b	§181c	§181e	§181f	§203
Zahájeno činů	129	2	0	3	9	14	32
Odloženo §159a	4	0	0	0	0	0	3
Zastaveno	2	0	0	2	6	2	2
Odloženo §179c, §179g	22	0	0	0	0	0	0
Soud	§178a	§181a	§181b	§181c	§181e	§181f	§203
Obžalováno činů	65	3	0	1	2	3	19
Odnětí svobody nepodmíněně	0	0	0	0	0	0	0
Odnětí svobody podmíněně	37	0	0	0	0	1	10
Peněžitý trest	9	1	0	0	1	2	0
Zákaz činnosti	0	0	0	0	0	0	0
Obecně prospěšné práce	11	0	0	0	0	0	3
Jiný trest	3	0	0	0	0	0	1
Tresty ve spojení s jinými celkem	0	0	0	0	0	1	0
Ochranné léčení	0	0	0	0	0	0	0
Upuštěno od potrestání	0	0	0	0	0	0	0
Zproštěno	4	1	0	0	0	1	0
Zastaveno	2	1	0	1	1	0	1
Postoupeno	6	0	0	0	0	0	1

V roce 2009 (viz Tabulka č. 2) bylo tedy zjištěno 189 nových trestných činů proti životnímu prostředí. Pouze 93 trestných činů však dospělo až k řízení před soudem, kde bylo uděleno 48 trestů odnětí svobody, všechny podmíněně. Uloženo bylo 31 jiných trestů (peněžitě, obecně prospěšné práce a jiný trest) a další 1 trest (peněžitý) byl uložen ve spojení s nimi.

Na celkovém výsledku se i v roce 2009 nejvýrazněji podílí trestný čin „pytláctví“ dle § 178a tr.z., kde je nejvíce zahájených, obžalovaných a následně i odsouzených činů. Zanedbatelný opět není ani podíl tr. činu „týrání zvířat“ dle § 203 tr.z., zatímco počet ostatních trestných činů minimální. To lze přičíst vysoké latenci těchto trestných činů a následnému obtížnému dokazování zavinění v trestním řízení.

Tabulka č. 3 – Rok 2010 dle zák. č. 140/1961 Sb.

Státní zastupitelství	§178a	§181a	§181b	§181c	§181e	§181f	§203
Zahájeno činů	0	0	0	0	0	0	13
Odloženo §159a	0	0	0	0	0	0	6
Zastaveno	0	0	0	0	0	0	1
Odloženo §179c, §179g	0	0	0	0	0	0	0
Soud	§178a	§181a	§181b	§181c	§181e	§181f	§203
Obžalováno činů	0	0	0	0	0	0	19
Odnětí svobody nepodmíněně	0	0	0	0	0	0	1
Odnětí svobody podmíněně	0	0	0	0	0	0	7
Peněžitý trest	0	0	0	0	0	0	2
Zákaz činnosti	0	0	0	0	0	0	0
Obecně prospěšné práce	0	0	0	0	0	0	1
Jiný trest	0	0	0	0	0	0	0
Tresty ve spojení s jinými celkem	0	0	0	0	0	0	0
Ochranné léčení	0	0	0	0	0	0	0
Upuštěno od potrestání	0	0	0	0	0	0	2
Zproštěno	0	0	0	0	0	0	4
Zastaveno	0	0	0	0	0	0	1
Postoupeno	0	0	0	0	0	0	0

K 1. 1. 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. a trestné činy proti životnímu prostředí (i ostatní), spáchané po tomto datu, byly posuzovány podle něj. Vzhledem k zákazu retroaktivity v trestním právu však byly trestné činy, spáchané před 1. 1. 2010 posuzovány i nadále podle starého trestního zákona č. 140/1961 Sb.

V roce 2010 bylo dle trestního zákona č. 140/1961 Sb. (viz Tabulka č. 3) zjištěno 13 nových trestných činů proti životnímu prostředí. V řízení před soudem bylo řešeno 19 trestných činů, kde bylo uděleno 8 trestů odnětí svobody, z toho sedm podmíněně. Trest odnětí svobody nepodmíněně byl uložen ve výši do jednoho roku. Uloženy byly 2 peněžité tresty a 1 trest obecně prospěšné práce.

Všechna trestní řízení v roce 2010 podle starého trestního zákona byla vedena pouze pro trestný čin „týrání zvířat“ dle § 203 tr.z.

Tabulka č. 4 – Rok 2010 dle zák. č. 40/2009 Sb.

Státní zastupitelství	§293	§294	§295	§297	§298	§299	§300	§302	§303	§304
Zahájeno	2	0	0	0	0	8	0	26	6	10
Odloženo § 159a	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
Zastaveno	0	0	0	0	0	2	0	2	1	5
Odloženo §179c,§179g	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Soud	§293	§294	§295	§297	§298	§299	§300	§302	§303	§304
Obžalováno činů	0	0	0	0	0	3	1	9	2	4
Odnětí svobody nepodmíněně	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Odnětí svobody podmíněně	0	0	0	0	0	0	1	4	2	1
Peněžitý trest	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Zákaz činnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Obecně prospěšné práce	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Jiný trest	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Tresty ve spojení s jinými celkem	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Ochranné léčení	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Upuštěno od potrestání	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zproštěno	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3
Zastaveno	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Postoupeno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

V roce 2010 bylo dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. (viz Tabulka č. 4) zjištěno 52 nových trestných činů proti životnímu prostředí. Pouze 19 trestných činů však dospělo až k řízení před soudem, kde bylo uděleno 9 trestů odnětí svobody, z toho 8 podmíněně. Trest odnětí svobody nepodmíněně byl uložen ve výši do jednoho roku. Uloženy byly 4 jiné tresty (peněžité, obecně prospěšné práce a jiný trest) a další 2 tresty (peněžité) ve spojení s nimi.

Na celkovém výsledku se nejvýrazněji podílí trestný čin „týrání zvířat“ dle § 302 tr.z., kde je nejvíce zahájených, obžalovaných a následně i odsouzených činů. Zanedbatelný je podíl tr. činu „pytláctví“ dle § 304 tr.z. a počet ostatních trestných činů je opět minimální. Jedná se nepochybně o následek vysoké latence těchto trestných činů a následného obtížného dokazování zavinění v trestním řízení a je zjevné, že zavedení nového trestního zákoníku dosud nepřineslo v tomto trendu žádné změny.

Tabulka č. 5 – Rok 2011 dle zák. č. 140/1961 Sb.

Státní zastupitelství	§178a	§181a	§181b	§181c	§181e	§181f	§203
Zahájeno činů	2	0	5	0	1	0	0
Odloženo §159a	0	0	0	0	1	0	0
Zastaveno	0	0	1	0	0	0	0
Odloženo §179c, §179g	0	0	0	0	0	0	0
Soud	§178a	§181a	§181b	§181c	§181e	§181f	§203
Obžalováno činů	4	0	0	6	0	2	1
Odnětí svobody nepodmíněně	0	0	0	0	0	0	0
Odnětí svobody podmíněně	4	0	0	5	0	2	0
Peněžitý trest	0	0	0	1	0	0	0
Zákaz činnosti	0	0	0	0	0	0	0
Obecně prospěšné práce	0	0	0	0	0	0	0
Jiný trest	0	0	0	0	0	0	0
Tresty ve spojení s jinými celkem	2	0	0	0	0	2	0
Ochranné léčení	0	0	0	0	0	0	1
Upuštěno od potrestání	0	0	0	0	0	0	1
Zproštěno	4	0	0	0	0	0	0
Zastaveno	0	0	0	0	0	0	0
Postoupeno	2	0	0	0	0	0	0

V roce 2011 bylo dle trestního zákona č. 140/1961 Sb. (viz Tabulka č. 5) zjištěno 8 nových trestných činů proti životnímu prostředí. V řízení před soudem bylo řešeno 13 trestných činů, kde bylo uděleno 11 trestů odnětí svobody, všechny podmíněně. Uložen byl 1 peněžitý trest a další 4 tresty ve spojení (peněžitý, jiný trest).

Všechna trestní řízení v roce 2011 podle starého trestního zákona byla vedena pouze v zanedbatelném počtu.

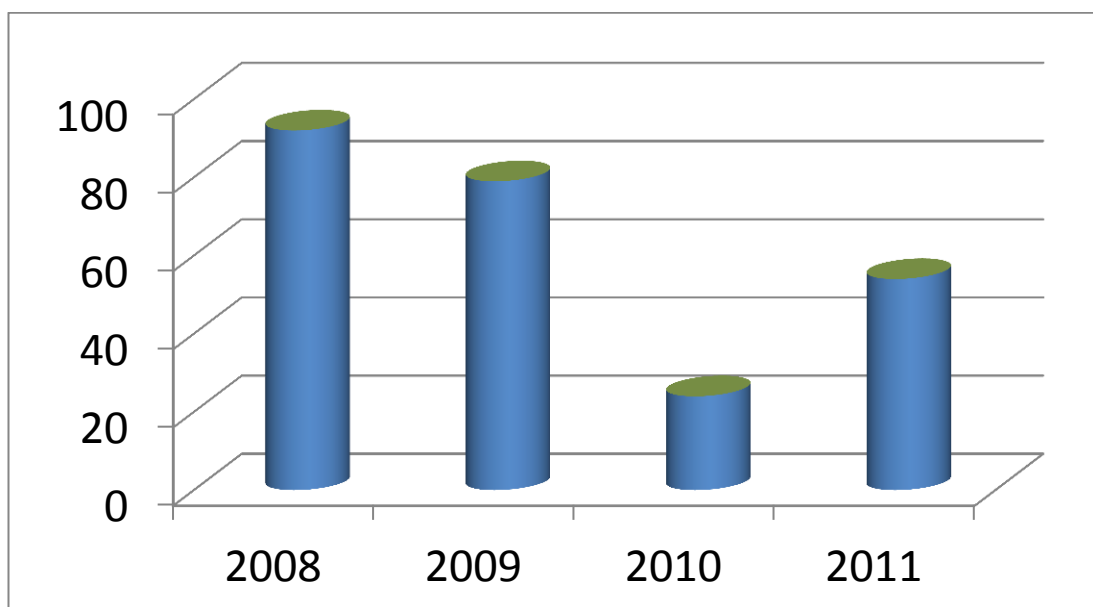
Tabulka č. 6 – Rok 2011 dle zák. č. 40/2009 Sb.

Státní zastupitelství	§293	§294	§295	§297	§298	§299	§300	§302	§303	§304
Zahájeno	0	4	4	1	1	2	3	42	7	18
Odloženo § 159a	0	0	0	0	0	0	0	4	2	0
Zastaveno	0	2	3	0	0	0	2	3	1	2
Odloženo §179c,§179g	0	1	1	0	0	1	0	1	0	2
Soud	§293	§294	§295	§297	§298	§299	§300	§302	§303	§304
Obžalováno činů	1	0	0	0	0	2	1	28	4	11
Odnětí svobody nepodmíněně	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Odnětí svobody podmíněně	1	0	0	0	0	1	0	18	3	8
Peněžitý trest	0	0	0	0	0	1	0	1	1	3
Zákaz činnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Obecně prospěšné práce	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0
Jiný trest	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Tresty ve spojení s jinými celkem	0	0	0	0	0	1	0	4	1	6
Ochranné léčení	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Upuštěno od potrestání	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zproštěno	0	0	0	0	0	0	1	2	0	2
Zastaveno	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Postoupeno	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0

V roce 2011 bylo dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. (viz Tabulka č. 6) zjištěno 82 nových trestných činů proti životnímu prostředí. Pouze 47 trestných činů však dospělo až k řízení před soudem, kde bylo uděleno 32 trestů odnětí svobody, z toho 31 podmíněně. Trest odnětí svobody nepodmíněně byl uložen ve výši do jednoho roku. Uloženo bylo 10 jiných trestů (peněžitý, obecně prospěšné práce a jiný trest) a dalších 12 trestů (peněžitý, zákaz činnosti) ve spojení s nimi.

Na celkovém výsledku se nejvýrazněji podílí trestný čin „týrání zvířat“ dle § 302 tr.z., kde je nejvíce zahájených, obžalovaných a následně i odsouzených činů. Výrazně menší je podíl tr. činu „pytláctví“ dle § 304 tr.z. a počet ostatních trestných činů je opět minimální. I zde je zjevné, že odhalování a dokazování trestné činnosti na úseku životního prostředí je značně obtížné a nový trestní zákoník zatím nepřinesl výrazné změny.

Při celkovém vyhodnocení vývoje ukládání trestních sankcí v oblasti environmentální kriminality posledních let je patrné, že odhaleny, souzeny a sankcionovány jsou spíše trestné činy, které jsou dlouhodobě zažité, jako je „pytláctví“ a „týrání zvířat“. V postihování ostatních kategorií trestných činů jsou jen nepatrné výsledky a změnu nepřinesl ani nový trestní zákoník. Naopak, zavedení nového zákoníku, způsobilo v roce 2010 výrazný propad (viz obrázek č. 1) počtu odhalených i odsouzených trestných činů, který se v roce 2011 jen pomalu začal vyrovnávat. Zatímco v roce 2008 byl celkový počet hlavních sankcí 92, v roce 2009 to bylo 79 a po přijetí nového trestního zákoníku v roce 2010 to bylo 24. V roce 2011 potom byl celkový počet hlavních sankcí 54.

Obrázek č. 1 – Vývoj počtu hlavních trestních sankcí v letech 2008-2011

Rovněž ukládané sankce jsou velice mírné, v letech 2008-2011 bylo uloženo pouze pět nepodmíněných trestů odnětí svobody za trestné činy pytláctví a týrání zvířat, všechny v délce do jednoho roku. Vesměš jsou ukládány pouze podmíněné tresty odnětí svobody ve spojení s jinými tresty – peněžitými, zákazem činnosti a jinými. Velice často jsou ukládány jako hlavní trest peněžitý trest, obecně prospěšné práce a jiné, naopak zákaz činnosti jako trest je ukládán pouze výjimečně.

5.2. Vývoj ukládání správních sankcí Českou inspekcí životního prostředí

Česká inspekce životního prostředí každoročně zveřejňuje Výroční zprávu o činnosti za uplynulý rok, kde jsou uvedeny m.j. přehledné údaje o pokutách a nápravných opatřeních, uložených inspekcí. Výroční zprávy jsou uveřejňovány na internetových stránkách ČIŽP a rovněž jsou vydávány ve formě tištěné publikace. Výroční zpráva za rok 2012 nebyla v době sepsání této práce zveřejněna, ani poskytnuta na písemnou žádost o informace. Z tohoto důvodu jsou tabulkově zpracovány výroční zprávy za rok 2005 a 2008-2011.

Výroční zprávy obsahují informace o uložených pokutách souhrnně za celou inspekci, jednotlivými složkami ochrany i jednotlivými oblastními inspektoráty. Průměrná výška uložených pokut se liší nejen podle složek, ale i podle regionů. Na úseku odpadového hospodářství a integrované prevence bývají ukládány nejvyšší průměrné pokuty, nejnižší v oblasti ochrany přírody, což lze vysvětlit charakterem jejich činností a sankční zákonnou úpravou.

Je třeba se zmínit, že výši pokut si určují jednotliví inspektoři sami, po dohodě se svým vedoucím. V některých případech je správní řízení o pokutách konzultováno s Ředitelstvím inspekce, což je specifikováno v příkazu ředitele ČIŽP č. 2/2007, o povinných konzultacích vybraných správních rozhodnutí o pokutách s ředitelstvím ČIŽP. Jedná se o rozhodnutí o uložení pokuty nad 300 000 Kč, v oblasti integrované prevence a odpadového hospodářství se jedná o rozhodnutí o uložení pokuty nad 500 000 Kč. Výše ukládaných pokut je ovlivňována i metodickými pokyny ČIŽP.

Reakcí orgánu státní správy na zjištěný rozpor se zákonem mohou být nejen rozhodnutí o uložení sankcí, ale i rozhodnutí nápravného charakteru. Taková opatření jsou vydávána samostatně, nebo společně s rozhodnutím o sankci. Přitom rozhodnutí o odebrání nedovoleně držených exemplářů a rozhodnutí o omezení nebo zastavení provozu, je až poslední možností, kterou správní orgán volí v reakci na zjištěný nesoulad se zákonem. To vysvětluje jejich nízký podíl v celkovém počtu rozhodnutí.

Proti rozhodnutí inspekce se mohou dotčené subjekty odvolat na Ministerstvu životního prostředí. Proti prvoinstančním rozhodnutím inspekce o pokutách však odvolání nejsou příliš častá. I zde se ale vyskytují rozdíly mez jednotlivými složkami a nejvíce odvolání je proti rozhodnutím, ukládaným podle zákona o integrované prevenci, kde jsou ukládané pokuty nejvyšší (www.cizp.cz).

Tabulka č. 7 – Přehled činnosti ČIŽP za rok 2005, 2008, 2009, 2010, 2011 v Kč.

Sledované parametry	2005	2008	2009	2010	2011
Počet kontrol celkem	17 254	14 255	17 432	16 603	17 576
Počet pravomocných rozhodnutí	8 495	13 595	14 706	14 039	10 270
Pokut celkem	2 861	2 684	2 778	2 554	2 428
Pokut v právní moci v tomto roce	2 560	2 501	2 650	2 512	2 355
Celkový objem pokut	92 724 736	142 921 818	164 165 643	141 820 843	109 081 069
Rozhodnutí o opatření k nápravě	634	427	406	340	413
Rozhodnutí o zastavení či omezení provozu	37	51	70	68	113
Odebrání a zabavení exemplářů	0	84	68	53	58

Celkově lze z přehledu činnosti ČIŽP za rok 2005, 2008, 2009, 2010 a 2011 (viz Tabulka č. 7) vysledovat velmi mírný pokles téměř ve všech sledovaných parametrech. Nejvíce je patrný propad v celkovém objemu pokut, který má od roku 2010 výrazně klesající tendenci.

Nejčastější sankcí, udělovanou ČIŽP, je pokuta. Nápravná opatření jsou oproti pokutám ukládána v menším množství, mohou být vydána i současně s pokutou.

Hlavním důvodem klesajícího počtu pravomocných rozhodnutí, pokut i jejich výše, je skutečnost, že většina šetřených případů je složitější a jejich zpracování tudíž vyžaduje více času. Stále větší měrou se účastníci řízení nechávají zastupovat právním zástupcem a tato skutečnost úzce souvisí s faktem, že mnoho těchto případů se stále nachází ve stádiu odvolání proti rozhodnutí ČIŽP.

Jedním z důvodů může být i dlouhodobé snižování počtu pracovníků ČIŽP, stejně tak jako nejednotná a nepřehledná právní úprava v oblasti ochrany životního prostředí, jak již bylo výše popsáno.

I přes uvedené nedostatky jsou správní sankce stále tím nejčastěji používaným a nejúčinnějším postihem deliktního jednání na poli ochrany životního prostředí. Orgány ochrany přírody jsou obvykle prvním, kdo deliktní jednání odhalí a jim náleží rozhodnutí, zda toto jednání podřadí pod správní delikty, nebo je předají k řešení orgánům činným v trestním řízení. To je podstatné zdůraznit, neboť tato rozhodnutí jsou nepochybně velice důležitá pro vývoj počtu trestních nebo správních sankcí, jímž se tato práce zabývá.

Porovnání počtu uložených trestních sankcí v letech 2008-2011 s počtem správních sankcí je jednoznačné a potvrzuje výše uvedené. Zatímco v trestněprávní rovině bylo na úseku ochrany životního prostředí uloženo celkem **249 hlavních sankcí** za celé období 2008-2011, ve správněprávní rovině bylo za stejné období uloženo **10 018 pravomocných pokut**.

Správní řízení a správní sankce jsou v České republice dlouhodobě nejsilnějším faktorem v právní ochraně životního prostředí. Přestože je správněprávní úprava ochrany životního prostředí roztržštěná a nejednoznačná, jsou pravděpodobně postupy správních orgánů dlouhodobě natolik zažitě, že jejich činnost úspěšně funguje. Zejména činnost České inspekce životního prostředí je velice intenzivní a velice úspěšná, přestože dlouhodobě vykazuje mírný pokles, v důsledku stále náročnějších kontrol ve velkých podnicích a zároveň při snižování počtu pracovníků inspekce.

Trestní úprava sice po přijetí nového trestního zákoníku a následné „zelené evropské novely“ působí jednotným a uspořádaným dojmem, fakticky však zůstává i nadále doslova „bezzubá“. Pokud jsou některá protizákonná jednání orgány činnými v trestním řízení stíhána, potom jich velké množství skončí již v přípravném řízení a do řízení před soudem se dostane jen malé množství případů. I zde je potom podstatná část řízení ukončena jako „zproštěno“ či „zastaveno“, případně uložen mírný trest. Trestní postih tak zůstává v posledních letech druhořadým způsobem, jak postihovat protiprávní jednání na úseku ochrany životního prostředí.

Česká inspekce životního prostředí je bezpochyby nejvýznamnějším orgánem státní správy, působícím v oblasti správního trestání deliktního jednání proti životnímu prostředí. Avšak vzhledem k tomu, že není jediným správním orgánem v ochraně životního prostředí, nastávají v praxi potíže při vymezování kompetencí.

V této oblasti by se měla správněprávní úprava inspirovat trestněprávním modelem, kde působí jasně daná linie orgánů činných v trestním řízení – policie, státní zástupce, soud.

5.3. Příklady z aplikační praxe ČIŽP

Česká inspekce životního prostředí na svých internetových stránkách zveřejňuje „Nejdůležitější rozhodnutí“, kde každoročně uvádí přehled uložených pokut nad 100 000,-Kč v jednotlivých složkách ochrany. V roce 2011 byly ČIŽP uloženy tyto nejvyšší pokuty v každé složce ochrany životního prostředí:

Ochrana ovzduší

OI Plzeň uložil pokutu ve výši 750 000 Kč provozovateli velkého stacionárního zdroje znečišťování ovzduší společnosti Schmelzer s.r.o., z Chodové Plané, za porušení povinnosti dle § 11 odst. 1 písm. a zákona č. 86/2002 Sb. o ochraně ovzduší. Porušení povinnosti spočívalo v provozu povrchové úpravny nerezových konstrukcí v rozporu se schváleným provozním řádem. Odvolání bylo odvolacím orgánem zamítnuto a pokuta byla potvrzena, stejně tak v soudním řízení a nabyla právní moci dne 2. 12. 2011.

Ochrana vod

Orgán ČIŽP uložil pokutu ve výši 1 259 000 Kč společnosti Pecínov spol. s.r.o. z Prahy 4, za porušení povinnosti dle § 8 odst. 1 písm. b) bod 1 zákona č. 254/2001 Sb. o vodách. Porušení povinnosti spočívalo v nedovoleném odběru 25 180 m³ podzemních vod bez povolení vodoprávního úřadu, přičemž vzhledem k tomu, že subjekt neplnil povinnost měřit množství odebírané podzemní vody, byla spotřeba nedovoleně odebrané vody určena nepřímo pomocí směrných čísel spotřeby vody dle příslušné vyhlášky a výše pokuty byla stanovena dle ust. § 117 vodního zákona vynásobením množství nedovoleně odebrané podzemní vody sazbou 50 Kč/m³. Odvolání bylo odvolacím orgánem zamítnuto a pokuta nabyla právní moci dne 2. 3. 2011.

Odpadové hospodářství

Orgán ČIŽP uložil pokutu ve výši 1 500 000 Kč společnosti Agentura CITY LOGISTIKA z Prahy za porušení povinnosti dle § 12 odst. 2 zákona č. 185/2001 Sb. o odpadech. Porušení povinnosti spočívalo v tom, že v období od 1.7. 2010 do 7.9.2010 Agentura nakládala s více než 10 464 m³ odpadu, který svým charakterem odpovídá odpadu kat.č. 17 05 04 Zemina a kamení neuvedené pod číslem 17 05 03, na pozemcích p.č. 213/1, 383/1 (část), 383/5 (část), 383/6 (část), 383/6, 383/7, 383/8 v k.ú. Lahovice, aniž by tyto pozemky byly dle zákona o odpadech zařízením určeným k nakládání s výše uvedeným odpadem. Rozhodnutí o pokutě nabylo právní moci dne 8. 2. 2011.

Ochrana přírody

OI Ústí nad Labem uložil pokutu ve výši 1 350 000 Kč společnosti CPI Park Žďárek, a.s. se sídlem v Praze, za porušení povinnosti dle § 88 odst. 1 písm. e), odst. 2 písm. e) zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Porušení povinnosti spočívalo v tom, že společnost na přelomu dubna a května 2009 nedovoleně zasahovala do přirozeného vývoje ptáků a zvláště chráněných živočichů a způsobila tím úhyn zvláště chráněných živočichů na lokalitě názvu „Žďárek“ na pozemcích v k.ú. Žďár u Velkého Chvojna a k.ú. Knínice u Libouchce. Při stanovení výše pokuty bylo přihlédnuto k faktu, že negativní činnost byla vykonána v období „jarního aspektu“, tedy v období zvýšené aktivity všech dotčených živočišných druhů. Důsledkem vzniklého protiprávního stavu je způsobení podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci dotčeného ekosystému a škodlivé ovlivnění stability místních populací živočišných druhů. Přitěžující okolností je, že společnost žádným způsobem nepřispěla k zmírnění následků škodlivé činnosti. Vzhledem k výši základního kapitálu sankcionované společnosti CPI nelze stanovenou výši pokuty považovat za likvidační. Inspekce v souladu s absorpční zásadou uložila pokutu za nejprísneji postižitelný správní delikt. Odvolání bylo odvolacím orgánem jako opožděné zamítnuto a pokuta nabyla právní moci dne 9. 8. 2011. ČIŽP dále vydala v souvislosti s touto akcí rozhodnutí o zákazu škodlivé činnosti dle ustanovení § 66 zákona o OPK, a to až do doby vydání potřebných pravomocných výjimek.

Ochrana lesa

OI Ústí nad Labem uložil pokutu ve výši 1 500 000 Kč fyzické osobě – soukromý pozemek v k.ú. Bylochov za porušení povinnosti dle § 32 odst.1 písm.b), § 34 odst.1 zákona č. 289/1995 Sb. o lesích. Porušení povinnosti spočívalo v tom, že v období 15.4.2010 až 10.5.2010, při provedených těžbách na části lesního pozemku v k.ú. Bylochov, nadměrně narušil (rozjezdil) lesní přibližovací linie a cesty, v důsledku čehož došlo k rozšíření a prohloubení jejich profilu. Zároveň došlo v místech vyústění přibližovacích linek do tras přibližovacích cest k silnému narušení (rozježdění) půdního povrchu. Tím došlo k nepřiměřenému poškození půdy, bylo zvýšeno nebezpečí eroze a byl nepřiměřeně poškozen vodní režim v daném území. Dále pak ke dni 11. 11. 2010 nebyly ošetřeny asanačním nátěrem poškozené stromy odřené z mezidobí 15. 4. 2010 až 10. 5. 2010. Tímto vlastním zaviněním vytvořil

vlastník podmínky pro působení škodlivých biotických a abiotických činitelů. Rozhodnutí o uložení pokuty nabylo právní moci dne 29. 6. 2011, ale v současné době je proti rozhodnutí podána žaloba u soudu.

IPPC

OI Liberec uložil pokutu ve výši 1 000 000 Kč společnosti REOIL z Prahy za porušení povinnosti dle § 8 odst. 1 písm. c) zákona č. 254/2001 Sb. o vodách. Porušení povinnosti spočívalo v tom, že ze zařízení „Stacionární linka pro přepracování olejů“ umístěném ve Stráži pod Ralskem, vypouštěla odpadní vody s obsahem ropných látek do volného terénu, konkrétněji do propustného horninového prostředí v chráněné oblasti přirozené akumulace podzemních vod. Rozhodnutí o pokutě nabylo právní moci dne 4. 1. 2011.

6. DISKUSE

Výsledky této práce jasně ukazují, že trend vývoje sankcí v České republice je relativně konstantní, s mírně klesající tendencí v počtu i výši ukládaných sankcí, a to v trestněprávní i správněprávní rovině. Prim v právní ochraně životního prostředí drží správní orgány a správní řízení, a to nejen počtem řešených případů, ale i počtem úspěšně uložených sankcí.

Správní sankce jsou potom ukládány za každý prokázaný protiprávní čin a Damohorský (2010) dokonce uvádí, že není vyloučen souběžný postih dvěma různými správními orgány za stejné protiprávní jednání, pokud naplňuje znaky skutkových podstat dvou správních deliktů podle dvou právních předpisů.

Takový souběžný postih je samozřejmě vyloučen v případě, kdy jednání naplňuje znaky skutkové podstaty nejen správního deliktu, ale i trestného činu. Tam musí být naplněna zásada *ne bis in idem*, tedy netrestat dvakrát v téže věci. Domnívám se však, že i souběžný postih dvěma různými správními orgány za totéž jednání by mohl být pro sankcionovaného demotivující a preventivní působení sankce by nebylo uplatněno. Stejně tak Havelková (2012) soudí, že sankce by měla plnit nejen funkci represivní, ale současně i funkci preventivní, tedy odstrašovat pachatele či jiné osoby od obdobného deliktního jednání.

K tomuto tématu Heyes (1996) dospěl k závěru, že sankční režim, který nejlépe chrání životní prostředí, uplatňuje především nižší sankce, což může zlepšit dodržování pravidel ochrany životního prostředí. Použití nižších sankcí nemá zastrašit, ale naopak povzbudit subjekty ke zlepšení opatření k ochraně životního prostředí.

Zdá se, že taktikou ukládání nižších sankcí se v českém environmentálním právu řídí především trestní soudy, které se v převážné většině případů uchylují k nejmírnějším možným sankcím.

Naopak české správní řízení v environmentálním právu ukládá i značně vysoké pokuty, které zejména v odpadovém hospodářství dosahují milionových částek. Jedná se pravděpodobně o důsledek faktu, že deliktní jednání v odpadovém hospodářství jsou snáze detekovatelná, než jiné druhy, a již Bebchuk et Kaplow (1993) potvrdili, že v případě, kdy orgán státní správy bez větších obtíží zvládne znečištění detekovat, je optimální přistoupit ke zvýšení pokut.

Zvýšení sankcí může naopak vést k nárůstu deliktů v oblastech, kde správní orgány nemohou účinně kontrolovat činnost firem a dodržování předpisů (Bontems et Bourgeon, 2005), což je pochopitelné, protože v takových případech je pro subjekty finančně výhodnější investovat do zakrývání své protizákonné činnosti, a tím se vyhnout správnímu či trestnímu postihu.

Otázka optimální výše sankcí v environmentálním právu existuje již dlouhá desetiletí a dosud nebyla nalezena zcela uspokojivá odpověď pro všechny oblasti ochrany životního prostředí. Výše sankcí a náhrada škody se podle Farmer et al. (2001) obvykle měřila podle dopadů na lidské zdraví, rekreační činnost a podle dalších fyzických dopadů znečištění. Dle klasické teorie dvojice Polinski et Shavell (2007) se potom optimální pokuta rovná škodě, způsobené deliktem, dělená pravděpodobností odhalení. Nejsm si však jista, jakým způsobem měřit škodu, způsobenou např. poškozením ozonové vrstvy.

Dle mého názoru je prvořadým úkolem environmentálního práva zajistit napravení způsobeného protiprávního stavu, odvrátit pravděpodobnost opakování deliktů a teprve další možností je ukládání sankce. Přikláním se ke schématu - upozornění znečišťovatele na zjištěný protiprávní stav a teprve pokud neprovede nápravu, je potrestán. Například Nyborg et Telle (2004) uvádějí, že v Norsku je ve většině případů varovný dopis, zasláný subjektu, dostačující a vede k nápravě. Většina případů poškození životního prostředí se nikdy k soudu nedostane a přísné postihy, jako je zákaz činnosti, zabavení zisku, pokuta a trest odnětí svobody, jsou sice norským orgánům k dispozici, ale prakticky nikdy nejsou uloženy.

Již Harrington (1988) tvrdil, že ve Spojených státech amerických bylo nejčastějším opatřením proti subjektům, které se dopustily protiprávního jednání v oblasti životního prostředí, zaslání oznámení o porušení zákona a nařízení k provedení opatření k nápravě. Žádné další sankce obvykle uloženy nebyly, nebo jen zřídka. Při monitorování životního prostředí ve Velké Británii se také vyskytl trend opakovaného varování znečišťovatele a k jeho potrestání docházelo teprve v případě, kdy nespolupracoval a neučinil kroky k nápravě protiprávního stavu.

Je však možné, že zmíněný světový trend - upozornit na porušení zákona a teprve při nerespektování výzvy k nápravě uložit sankci - je pro Českou republiku neakceptovatelný. Na rozdíl od většiny zemí Evropské unie a USA nemá Česká republika historické základy v právní ochraně životního prostředí. Pokud má být zjednáán respekt k životnímu prostředí a usměrněno chování subjektů, je

pravděpodobně nutné vydat se cestou represe a teprve v budoucnu si klást za cíl smírné řešení za pomoci předchozích upozornění. V současné době environmentální právo v České republice ani neumožňuje takový postup, neboť ze zákona jsou orgány státní správy i orgány činné v trestním řízení povinny zahájit řízení a uložit sankci, zjistí-li porušení zákona. Správní orgány sice mají možnost posoudit materiální znak u bagatelních deliktů jako nenaplněný a pouze do protokolu upozornit subjekt na zjištěné nedostatky s tím, že neuloží pokutu, tuto možnost však nevyužívají z obavy před porušením zákonné zásady oficiality správního řízení.

Svůj podíl na nejistotě správních orgánů při posuzování deliktního jednání subjektů má nepochybně značně nejednotná a roztržitá správněprávní úprava, v tom nezbývá, než souhlasit s Musil (2002). V tomto směru čeká Českou republiku ještě dlouhá cesta, ale je nezbytné se sjednocením správněprávní úpravy zabývat. Příklad není nutné hledat daleko, environmentálním právem se zabývá i trestní právo a nový trestní zákoník přinesl novou sjednocenou a zpřesněnou úpravu trestných činů proti životnímu prostředí, zařazených do Hlavy VIII. Byť tato právní změna dosud nepřinesla kýžený výsledek, jistě to byl krok správným směrem.

7. ZÁVĚR

Tato práce si kladla za úkol zhodnocení problematiky ukládání trestních a správních sankcí v ochraně životního prostředí v České republice.

Pro splnění tohoto zadání byla tabulkově zpracována statistická data Ministerstva spravedlnosti České republiky o trestních řízeních a sankcích za trestné činy proti životnímu prostředí a statistická data z Výročních zpráv České inspekce životního prostředí o správních řízeních a sankcích, uložených inspekcí. Tato data byla zpracována za období let 2008-2011, v případě správních sankcí, ukládaných ČIŽP, byl pro kvalitnější analýzu zpracován i rok 2005.

Ze zpracovaných tabulek č. 1 až č. 6 je patrné, že v oblasti trestněprávní je počet vedených trestních řízení i uložených sankcí minimální a úspěšně jsou sankcionovány především trestné činy „pytláctví“ a „týrání zvířat“. Ukládané sankce jsou mírné, pouze v pěti případech za sledované čtyři roky byl uložen nejvýznamnější trest – odnětí svobody nepodmíněně, a to ve výši do jednoho roku. V ostatních případech jsou ukládány podmíněně odložené tresty odnětí svobody nebo tresty peněžité, obecně prospěšné práce a jiné. Celkem za sledované období let 2008-2011 bylo uloženo 249 hlavních sankcí a další, méně významné tresty, byly uloženy ve spojení s nimi.

Tuto bilanci nezměnilo ani přijetí nového trestního zákoníku, který v současném znění disponuje rozšířenou, zpřesněnou a do jediné hlavy uspořádanou úpravou trestných činů proti životnímu prostředí. V letech 2010 a 2011, kdy již byl účinný nový trestní zákoník, bylo zahájeno řízení pouze pro malý počet trestných činů, z nichž část skončila již v přípravném řízení a do řízení před soudem se dostalo jen malé množství případů. Ani to však nebylo zárukou úspěšného skončení trestního řízení, neboť část řízení byla ukončena jako „zproštěna“ či „zastavena“. Ve zbylých případech byl opět uložen pouze mírný trest. Zavedení nového trestního zákoníku v roce 2010 dokonce způsobilo výrazný propad v počtu uložených hlavních sankcí, jak je patrné z obrázku č. 1. V následujícím roce již byl počet hlavních sankcí vyšší, ale hodnot z předchozích let nedosáhl.

Trestní postih i nadále zůstává pouze druhořadým způsobem, jak postihovat protiprávní jednání na úseku ochrany životního prostředí.

Z tabulky č. 7, která zpracovává správní řízení a sankce, včetně nápravných opatření, ukládaných Českou inspekcí životního prostředí, vyplývá, že za stejné

období 2008-2011 vedla ČIŽP nepoměrně více řízení, než bylo vedeno v trestní oblasti a uložila celkem 10 018 pravomocných pokut. Rovněž výše ukládaných pokut byla poměrně vysoká, jak je patrné z příkladů z praxe ČIŽP. Pro kvalitnější vyhodnocení byl do tabulky zpracován i rok 2005, přičemž její analýzou je potvrzeno, že ačkoli počet prováděných kontrol orgány inspekce je v posledních letech téměř shodný, klesá počet pravomocných rozhodnutí i pokut a jejich objem. To je vysvětlováno prováděním stále náročnějších kontrol a zároveň snižováním počtu pracovníků inspekce.

Komparací dat z trestněprávních tabulek č. 1 - 6 a správněprávní tabulky č. 7 se projevila jasná převaha správní úpravy v počtu ukládaných sankcí, jež potvrzuje, že správní řízení a správní sankce jsou v České republice dlouhodobě nejsilnějším faktorem v právní ochraně životního prostředí.

I přes těžkosti, s nimiž se správní orgány potýkají z důvodů nejednoznačné a roztržité správní úpravy environmentálních deliktů, jsou správní sankce stále tím nejčastěji používaným a nejúčinnějším postihem protiprávního jednání na poli ochrany životního prostředí.

Nejvýznamnějším orgánem státní správy, aktivně působícím ve správní oblasti trestání deliktního jednání proti životnímu prostředí, je bezpochyby ČIŽP. Není však jediným správním orgánem v ochraně životního prostředí, což může přinášet potíže při určování kompetencí. I v této oblasti by se mohla správněprávní úprava inspirovat trestněprávním modelem, kde působí jasná linie orgánů činných v trestním řízení – policie, státní zástupce, soud.

Otázka optimální výše ukládané sankce zůstala bez uspokojivé odpovědi, neboť názory odborníků na tuto problematiku nejsou jednotné. V České republice jsou při trestním postihu deliktního jednání na úseku ochrany životního prostředí voleny spíše mírnější tresty, zatímco sankce, ukládané ve správním řízení bych vyhodnotila jako poměrně přísné. Dosud nelze hodnotit, který způsob je účinnější, to odkryje teprve budoucí vývoj.

Domnívám se však, že pokud není možné spolehlivě zadokumentovat způsobenou škodu na životním prostředí, nebo prokázat konkrétnímu subjektu zavinění, není možné jednoznačně trestat. Soudím, že v environmentálním sankčním systému je výhodnější volit mírnější sankce, snažit se subjekty povzbudit k investicím do lepších a ekologicky šetrnějších technologií a k předcházení vzniku škod na životním prostředí obecně.

SEZNAM LITERATURY

KNIHA :

DAMOHORSKÝ M., 1995: Právní odpovědnost v ochraně životního prostředí. Univerzita Karlova, Praha.

DAMOHORSKÝ M., 2003: České právo životního prostředí. Univerzita Karlova, Praha.

DAMOHORSKÝ M., 2010: Právo životního prostředí, 3. vydání. C. H. Beck, Praha.

DAMOHORSKÝ M., 2012: Deliktní odpovědnost v ochraně životního prostředí. In: Kolektiv autorů: Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí. Karolinum, Praha: 11-18.

DUDOVÁ J., 2006: Právo životního prostředí, 2. díl 2. přepr. vydání. Masarykova univerzita, Brno.

SKLENIČKA P., 2003: Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková, Praha.

MLČOCH S., HOŠEK J., PELC F., 1998: Státní program ochrany přírody a krajiny ČR. MŽP ČR, Praha.

HAUPTMAN I., KUKAL Z., POŠMOURNÝ K. (eds.), 2009: Půda v České republice. Consult, Praha.

HENDRYCH D., 2007: Správní právo, Obecná část, 7. vydání. C. H. Beck, Praha.

CHMELÍK J., 2005: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Linde, Praha.

KNAPP V., 1995: Teorie práva, 1. vydání. C.H. Beck, Praha.

MATES P., 2002: Základy správního práva trestního, 3. vydání. C.H.BECK, Praha.

MIKO L. et BOROVIČKOVÁ H., 2007: Zákon o ochraně přírody a krajiny, komentář, 2. vydání. C.H. Beck, Praha.

MIKO L. et HOŠEK M., 2009: Příroda a krajina České republiky, Zpráva o stavu 2009. AOPK ČR, Praha.

PEKÁREK M. et JANČÁŘOVÁ I., 2002: Právo životního prostředí, I. díl. Masarykova univerzita, Brno.

PRŮCHA P., 2007: Správní právo-obecná část, 7. doplněné a aktualizované vydání. Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, Brno.

PRŮCHA P. et POMAHÁČ R., 2002: Lexikon – správní právo, 1.vydání. Sagit, Ostrava.

STEJSKAL V., 2006: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Monografie IFEC, Praha.

STEJSKAL V., 2012: Trestní odpovědnost jako nástroj prosazování ochrany životního prostředí v evropském kontextu. In Kolektiv autorů: Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí. Karolinum, Praha:45-56.

STEJSKAL V. et VÍCHA O., 2009: Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě, s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do ekologicko-právní odpovědnosti. Leges, Praha.

ČLÁNEK V ČASOPISE :

BARON D.P., 1985: Regulation of price and pollution under incomplete information. *Journal of public economics* 28: 211-231.

BEBCHUK L.A. et KAPLOW L., 1993: Optimal sanctions and differences in individuals' likelihood of avoiding detection. *International Review of Law and Economics* 13: 217–224.

BONTEMS P. et BOURGEON J.M., 2005: Optimal environmental taxation and enforcement policy. *European economic review* 49: 409-435.

BOROVÍČKOVÁ H. et HAVELKOVÁ S., 2005: Nástroje ochrany přírody a krajiny. *Planeta* 2005 8: 1-40.

FARMER A., KAHN J.R., MCDONALD J.A., O'NEILL R., 2001: Rethinking the optimal level of environmental quality: justifications for strict environmental policy. *Ecological economics* 36: 461–473.

FEENSTRA T., KORT P.M., DE ZEEUW, A., 2001: Environmental policy instruments in an international duopoly with feedback investment strategies. *Journal of economic dynamics and kontrol* 25: 1665-1687.

FREDRIKSSON P.G., WANG L., MAMUN K.A., 2011: Are politicians office or policy motivated? The case of U.S. Governors' environmental policies. *Journal of environmental economics and management* 62: 241-253.

HARRINGTON W., 1988: Enforcement leverage when penalties are restricted. *Journal of public economics* 37: 29-53.

HAVELKOVÁ S., 2012: Odpovědnost za správní delikty a trestné činy. *Ochrana přírody* 1: 10-12.

HEYES A.G., 1996: Cutting environmental penalties to protect environment. *Journal of public economics* 60: 251-265.

JELÍNKOVÁ J., 2008: Omezení a zákaz činnosti. *Ochrana přírody* 2: 13–16.

JELÍNKOVÁ J., 2009: Komu uložit sankci za delikt podle zákona o ochraně přírody a krajiny. *Ochrana přírody* 4: 15–17.

MATES P., 1998: Nápravná opatření ve správním dozoru. *Obchodní právo* 9: 22.

MUSIL J., 2002: Hranice mezi trestným činem a správním deliktem, deliktní odpovědnost právnických osob. *Správní právo* 1: 5-7.

NYBORG K. et TELLE K., 2004: The role of warnings in regulation: keeping control with less punishment. *Journal of public economics* 88: 2801-2816.

POLINSKY A.M. et SHAVELL S., 2007: Chapter 6: The theory of public enforcement of law. *Handbook of law and economics* 1: 403-454.

REVESZ R.L. et STAVINS R.N., 2007: Chapter 8: Environmental Law. *Handbook of Law and Economics* 1: 499-589.

ROUSSEAU S. et TELLE K., 2010 : On the existence of the optimal fine for environmental crime. *International review of law and economics* 30: 329-337.

STERN M.J., PREDMORE S.A., MORTIMER M.J., SEESHOLTZ D.N., 2010: From the office to the field: Areas of tension and consensus in the implementation of the National Environmental Policy Act within the US Forest Service Original Research Article. *Journal of Environmental Management* 91: 1350-1356.

INTERNETOVÝ ZDROJ :

CEMC: Předkládací zpráva. Online:

www.cemc.cz/clen_www/legislativa/prip_rizeni/dokumenty/odpady/1_01.doc,

cit. 2. 3. 2013.

CENIA: Resort životního prostředí. Politika životního prostředí. Online:

[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFZUTSGE](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFZUTSGE), cit. 3. 2. 2013.

CENIA: Vítejte na zemi. Online:

<http://vitejtenazemi.cenia.cz/voda/index.php?article=7>

ČESKÁ INSPEKCE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ: O nás. Online:

<http://www.cizp.cz/O-nas>, cit. 20. 2. 2013.

KRUŽÍKOVÁ, E.: Právo životního prostředí. Enviwiki. Online:

http://www.enviwiki.cz/w/index.php?title=Pr%C3%A1vo_%C5%BEivotn%C3%ADho_prost%C5%99ed%C3%AD&oldid=11835, cit. 13. 4. 2013.

METEOCENTRUM: Složení atmosféry Země. Online:

<http://www.meteocentrum.cz/encyklopedie/slozeni-atmosfery-zeme.php>,

cit. 10. 2. 2013.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ: O ministerstvu. Online:

<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/o-ministerstvu/>,

cit. 17. 3. 2013.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ: Ministerstvo. Online:

<http://www.mzp.cz/cz/ministerstvo>, cit. 15. 3. 2013.

STÁTNÍ FOND ŽP ČR: Úvodí stránka. Online: <https://www.sfzp.cz/sekce/92/statni-fond-zivotniho-prostredi-cr/>, cit. 14. 3. 2013.

TRESTNÍ ZÁKONÍK: Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku. Online:

<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>, cit. 22. 3. 2013.

ZÁKON (v platném znění) :

- Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky
- Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí
- Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník
- Zákon č. 73/2012 Sb. o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, a o fluorovaných skleníkových plynech
- Zákon č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci
- Zákon č. 100/2001 Sb. o posouvání vlivů na životní prostředí
- Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích
- Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích
- Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád
- Zákon č. 167/2008 o předcházení ekologické újmy a o její nápravě
- Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu
- Zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech
- Zákon č. 200/1991 Sb. o přestupcích
- Zákon č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší
- Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách
- Zákon č. 282/1991 o České inspekci životního prostředí
- Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích
- Zákon č. 314/2002 Sb. o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a rozšířenou působností,
- Zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu
- Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- Zákon č. 420/2011 Sb. změna zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti
- Zákon č. 500/2004 Sb. správní řád